



37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar



Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A szülői felügyeleti jog gyakorlásával összefüggő
kihívások,
rendezésének aspektusai**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/12/10

„A dolgozat érdemi tartalmát illetően felhasználták-e a dolgozat készítéséhez a mesterséges intelligenciát” (igen/nem)

Nyilatkozom, hogy a dolgozat elkészítésében mesterséges intelligenciát (sem *érdemi*, sem pedig *nem érdemi* tartalmát illetően) nem használtam fel, nem alkalmaztam.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
II. A szülői felügyeleti joghoz kapcsolódó szabályozási környezet	4
II.1. Alapjogi kérdések, a család és a szülő-gyermek viszony kiemelt szerepe	4
II.2. A nemzetközi jog és hazánk jogrendszerének kapcsolata	5
II.3. A szülői felügyelet mint jogintézmény	7
III. A szülői felügyelet gyakorlása	10
III.1. A szülők megállapodása a szülői felügyelet gyakorlásáról	14
III.2. A szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezése	15
III.2.a. A közös szülői felügyelet gyakorlása és a váltott gondoskodás	18
III.2.b. A felügyeleti jogot gyakorló és a különélő szülő	20
III.2.c. A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása	23
III.2.d. A gyermek harmadik személynél történő elhelyezése	26
III.3. A gyermek meghallgatása	27
III.4. A bírósági határozat további anyagi jogi rendelkezései	30
IV. A közvetítői eljárás, mediáció	32
V. De lege ferenda	34
VI. Összegzés	35
Felhasznált szakanyagok	37
I. Felhasznált szakirodalmak	37
II. Felhasznált jogforrások	41
III. Felhasznált bírósági eljárások, döntések	42
IV. Felhasznált további források	44

I. Bevezetés

Dolgozatom elkészítését a szülői felügyeleti jog rendezésének bemutatása mint életközeli kérdés motiválta. Lábady Tamás megfogalmazásában „*a család elsődlegesen – de nem kizárólagosan – a házasságon alapul, olyan elsődleges és természetes közösség, amely általában elsőbbséget élvez az állammal és bármely más közösséggel szemben*”.¹ Hazánkban tíz éves periódust vizsgálva 18.205 házasság került felbontásra évenkénti átlagban.² Rendkívül magas továbbá azon gyermekek száma, akik nem házasságban, hanem élettársi kapcsolatban születnek.³ Az „*egy szülő gyermekkel*” típusú családok száma 2016 októberében 503 ezer volt,⁴ 1970 és 2011 között 7%-os emelkedést mutatott. Becslések alapján a 15-18 éves gyermekek 40%-a tapasztalta már meg ezt a családszerkezetet.⁵ A szülőnek felróható magatartási okból védelembe vett gyermekek száma szintúgy tíz évet felölve 58%-os emelkedést mutat.⁶ A családok felbomlása széles társadalmi réteget érint, ezért a téma mindig aktuális. Meglátásom szerint a gyermekekhez való szülői kötődés a családjogot a legparázssabb jogterületek egyikévé teszi. Tapasztalatom szerint a köztudomás a szülői felügyeleti jog gyakorlását egy rétegén, a házasságok felbontásán keresztül ismeri, holott a „*családjog komplex tudomány, ezáltal komplex tudományos megközelítést és feldolgozást igényel*”.⁷ A jogterület kulcskérdésének a szülői felügyelet gyakorlásában a gyermek érdekében álló békés, megállapodásra irányuló szándékot, hiányában annak kialakítását tartom. A kutatás fókuszát a gyermek érdekére és az azzal szembenálló szülői felróhatóságra helyezem. Ezekkel összefüggésben vizsgálom a szülők egyezségkötésre való hajlandóságát, de lege ferenda javaslatomat is e körben teszem. Az anyagi jog érvényesítésének módját az eljárásjog jelöli ki. Elkerülhetetlennek tartom ezért, hogy korlátozott mértékben ugyan, de a jog ezen területére is hivatkozzak tekintettel arra is, hogy a hatályos jog számos eljárás-gyorsító szabályt tartalmaz.

¹ LÁBADY Tamás: „A magánélet alkotmányos védelme” Acta Humana 1995. No 18-19. 80. o.

² KSH: 22.1.1.15. Házasságkötések, válások

³ DR. SZEIBERT Orsolya: Együtt a házasság felbontása után is? A közös szülői felügyelet és a váltott elhelyezés európai tendenciái (CSJ, 2012/4., 1-11. o.) (a továbbiakban: DR. SZEIBERT CSJ, 2012/4.).

⁴ KSH: Mikrocenzus 2016

⁵ HARCZA István - MONOSTORI Judit: Demográfiai folyamatok és a családformák pluralizációja Magyarországon.

⁶ BOJER Anasztázia, ESZENYI Orsolya, HLUCHÁNY Hajnalka, NAGYNÉ FORGÁCS Eleonóra, SIMOR Éva, SZABÓ-JANKOVICS Noémi - Microcenzus 2016 Budapest, 2017.

⁷ HEGEDŰS Andrea: „Családjog” in JAKAB András - KÖNCZÖL MIKLÓS - MENYHÁRD Attila - SÜLYÖK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Családjog rovat, rovatszerkesztő: HEGEDŰS Andrea)

II. A szülői felügyeleti joghoz kapcsolódó szabályozási környezet

A hatályos magyar jogban a családra, a gyermekekre és szülői felügyeleti jogra, illetve rendezésére vonatkozó elveket, szabályokat főként az Alaptörvény és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban úgy is mint: Kódex) Családjogi könyve (a továbbiakban úgy is mint: Csjk.) rögzítik. A kivételesség igényével szerkesztett polgári jogi Kódexünkben foglalt szabályozási környezet kompakt és rugalmas, mely lehetőséget teremt a változatos élethelyzetek joggyakorlatban történő precíz, teleologikus kezelésére – úgy is fogalmazhatnánk, hogy személyre szabására – majd az élő jog jogalkotásra történő visszacsatolására. A szabályozási környezet alapelvei azonban a teljes jogrendszerünket átszövik. A gyermek, illetve a család sérülékenységet, védelmének fontosságát a Btk.⁸ XX. fejezete különösen tükrözi.⁹

II.1. Alapjogi kérdések, a család és a szülő-gyermek viszony kiemelt szerepe

A szabályozási környezet tekintetében mindenekelőtt az alapjogi vonatkozásokat szükséges megvizsgálni, melyben a család, vertikumában pedig a gyermek és a szülői minőség központi szerepet kapnak. Hazánk családközpontú társadalmának masszív társadalmi értékrendszerét Magyarország Alaptörvénye foglalja keretbe. Nemzeti Hitvallás fejezetében lefekteti, hogy *"(...) együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet"* majd ennek okát is adja: *"Bízunk a közösen alakított jövőben, a fiatal nemzedékek elhivatottságában. Hisszük, hogy gyermekeink és unokáink tehetségükkel, kitartásukkal és lelkierejükkel ismét nagyra teszik Magyarországot"*. Első fordulatában az L) cikk a házasságkötés szabadságát, védelmét deklarálja, valamint rögzíti a józan tudomány által is elfogadott nemi szerepeket. Második fordulatában a nemi szerepek rögzítése a szülői jogállásban is megjelenik: az anya nő, az apa férfi. A családi kapcsolat alapjául a házasságot, illetve a szülő-gyermek viszonyt jelöli ki, melynek létrejöttét jogi rendelkezéssel támogat, egyben a családdal „egy hatósugár alatt”, sarkalatos törvénnyel védelmez. A családok és a gyermekek védelmének feladata a XV. cikk (5) bekezdésében általános állami kötelezettség alakjában ölt testet. A gyermekeknek adandó nevelés megválasztás jogát a XIV. cikk (2) bekezdése a szülő diszkrecionális jogkörébe telepíti, azt az (1) bekezdés alaptörvényi értékkészletben a gyermek jogaként deklarálja. Az Alaptörvény Q)

⁸ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

⁹ A gyermek érdekét sértő és a család elleni bűncselekmények

cikke a nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítését az állam részére előírja. Ezen hely (3) bekezdésének második fordulata alapján azonban új nemzetközi jogi szerződés hazánkban csakis törvényben történő kihirdetés – tehát törvényi szintű jogalkotás – útján válhat a jogrendszer részévé. Az Európai Unióban elfoglalt tagságunkra vonatkozó E) cikk azonos logikát közvetít. Szövegezésében megjelenik a célhoz kötöttség, szükséges mértékhez igazodó teljesítés, hatáskörmegosztás tekintetében önálló döntési jog, valamint az Alaptörvényben deklarált szabályok mások által történő tiszteletben tartása.

II.2. A nemzetközi jog és hazánk jogrendszerének kapcsolata

A szülői felügyeleti jog rendezése során jelentős tények megállapítása nem csupán nemzeti, de nemzetközi jogi és/vagy azok implementált normái alapján is történhet, egyben normatív szabályrendszerünk integráns részét is képezi. A személyek szabad mozgása [EUSz. 3. Cikk (2)] miatt is e jogterület jelentősége folyamatosan nő, amely a jogalkotó és a jogalkalmazó számára fokozódó kihívást jelent.¹⁰

A gyermekek jogairól szóló egyezményt az ENSZ közgyűlése New Yorkban, 1989 évben fogadta el (New York-i egyezmény). 1990-ben történt hatályba lépését követően részes államként Magyarország azt az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdette. Rendelkezései a jogrendszerünket áthatják, melyek témámat érintő sarokpontjait a magyar jogszabályokra tükrözve mutatom be. A dolgozat tárgyában a gyermekkor határát [Ptk. 2:10. § (1)], a gyermek legfőbb érdekének (úgy is mint legjobb érdek) érvényesítését [Ptk. 4:2. § (1)], a családban nevelkedés primátusát [Ptk. 4:2. § (2); Csvt.¹¹ 13. § (3); Gyvt.¹² 7. § (1)], a kapcsolattartás jogát [Ptk. 4:178. § (1)], illetve annak célját [Gyer.¹³ 27. § (1)], a tartáshoz való jogot [Ptk. 4:215. § (1)], az állami szervek előtt történő véleménynyilvánítás szabadságát [Ptk. 4:171. § (4); Gyvt. 8. § (1)] és a védelemhez való jogot [Gyvt. 6. § (1); Csvt. 13. § (1)] emelem ki.

Az Európa Tanács által 1996-ban kihirdetett, Gyermekek Jogainak Gyakorlásáról szóló Európai Egyezmény¹⁴ a gyermeki jogok érvényesítésének processzuális elvárásait fektette le.

¹⁰ HEGEDŰS CSJ, 2019.

¹¹ 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről

¹² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

¹³ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

¹⁴ European Treaty Series – No. 160: European Convention on the Exercise of Children's Rights

Ezen egyezményből gyermek a megfelelő tájékoztatáshoz, véleménye előadása jogához, azok a döntéshozatalban betöltött jelentőségéhez fűzött tájékoztatást emelem ki.

Az Európa Tanács által 1950. november 4. napján, Rómában kihirdetett emberi jogok európai egyezményéhez¹⁵ (EJEE) Magyarország 1992-ben csatlakozott, kiegészítő jegyzőkönyveit is magába foglalóan az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdette. Az EJEE családjogi vonatkozásai a házastársak egyenjogúsága [Ptk. 4:3. §], a házasságkötéshez és a családalapításhoz való jog [Csvt. 1.§ (1), (3)].

A Nizzában a 2000. évben kihirdetett, majd 2007-ben módosított Európai Unió Alapjogi Charta-ja¹⁶ (Charta) az EJEE és a New York-i egyezmény a dolgozat tekintetében releváns rendelkezéseit kihirdetésével lényegében átvette, ezzel az Unió belső jogává tette. A családi élet, otthon és kapcsolattartás védelmére vonatkozó rendelkezések a csatlakozásunkat követően kerültek implementálásra hazánk részéről [Alaptörvény VI. cikk, Mavétv.¹⁷ 1. §].

Az uniós Brüsszel IIa.¹⁸ rendelet (2201/2003/EK) a házasságra, szülői felügyeletre (szülői felelősség), a gyermekek tagállamok között történő jogellenesen elvitelére vonatkozó eljárások tagállamok közötti joghatósági kérdéseit, valamint az általuk hozott határozatok elismerés és végrehajtás szabályait rögzítette. A 2019. június 25. napján kihirdetett (EU) 2019/1111. számú Brüsszel IIb.¹⁹ rendelet a IIa. rendeletet hatályon kívül helyezve egyszerűsítette az abban foglalt szabályokat és fontos újjáértékelte a tagállami határozatokat más tagállamokban közvetlenül végrehajthatóvá tette (pl. kapcsolattartás, gyermektartásdíj, gyermek kiadása). A gyermek jogellenes elvitele esetén a gyermek szokásos tartózkodási helye (ténykérdés)²⁰ szerinti joghatóság fenttartását a 10. cikk biztosítja. A rendelet Dánia kivételével valamennyi uniós tagállamra alkalmazandó. Lényeges, hogy a szabályozási kör továbbra sem tartalmaz anyagi és más, tagállami jogot. Ezen rendeletek Magyarország által a nemzeti jogrendszerünkben nem kerültek kihirdetésre. Végrehajtásuk az Alaptörvény E) cikke

¹⁵ A 11., 14 és 15. Kiegészítő Jegyzőkönyv által módosított Emberi Jogok Európai Egyezménye valamint az 1., 4., 6., 7., 12., 13. és 16. Kiegészítő Jegyzőkönyv

¹⁶ Az Európai Unió Hivatalos Lapja C 326/391

¹⁷ 2018. évi LIII. törvény a magánélet védelméről

¹⁸ Joghatóság, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban

¹⁹ Brüsszel IIb. rendelet – Házassági ügyek és a szülői felelősségre vonatkozó eljárások (átdolgozás)

²⁰ SZEIBERT Orsolya: A gyermeket érintő kérdések a Brüsszel IIa. rendelet szülői felügyelettel kapcsolatos rendelkezéseiben és azok alkalmazásában, tekintettel a nemzeti bírósági gyakorlatokra* (CSJ, 2018/4., 47-52. o.)

és abból származtatott alacsonyabb szintű jogi szabályozás útján, a IIb. rendelet esetében a Ptk. 8:6. § (2) b) pont által történt/történik.

Az Unión kívüli államok és Dánia vonatkozásában a jogellenes külföldre vitt vagy ott jogellenes tartott gyermekek esetén a gyermekek jogellenes külföldre vitelének polgári jogi vonatkozásairól szóló, Hágában, 1980. október hó 25. napján kelt, Magyarország által az 1986. évi 14. tvr.-rel kihirdetett egyezmény alkalmazandó. A joghatóság kérdéskörét szintúgy a gyermek szokásos tartózkodási helye jelöli ki. A szülői felügyeleti jog rendezésére irányuló eljárás elmulasztásával a joghatóság az elvitel helye szerinti bíróságra száll át.²¹

II.3. A szülői felügyelet mint jogintézmény

A szülői felügyeletnek nincs törvényi definíciója, az részjogosítványain, tartalmán keresztül fogható meg, alapja a gyermek gondozása, oltalmazása.²² A szülői felügyelet a kiskorú gyermek nevének meghatározását, gondozását, nevelését, lakóhelyének, tartózkodási helyének meghatározását, vagyonának kezelésének, törvényes képviseletének jogát és kötelességét, a gyámnevezésnek és a gyámságból való kizárásnak a jogát foglalja magában. A közös szülői felügyeletet gyakorló szülők jogai és kötelezettségei egyenlők. A New York-i egyezmény rendelkezéseibe simuló módon a szülők a szülői felügyeleti jogukat egymással együttműködve a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődése érdekében kötelesek gyakorolni. Ha a közös szülői felügyelet gyakorlása során a szülők között vita áll fenn, abban a lelkiismereti és vallásszabadság körén kívül esően a gyámhatóság dönt. A szülőknek a gyermekük felé az őt érintő kérdésekben tájékoztatási kötelezettsége áll fent. Biztosítaniuk kell, hogy ítéliképes gyermekük véleményt nyilváníthasson. Véleményét korára és érettségére tekintettel megfelelő súllyal kell figyelembe venniük. Egyes, törvényben meghatározott esetekben a gyermek a szülőkkel közösen dönthet. A szülői felügyeleti jog gyakorlását bíróság vagy hatóság, törvényben meghatározott esetekben és módon, kivételes esetben korlátozhatja.²³

²¹ KÖRMENDINÉ Kovács Veronika: Kozák Henriett: A gyermek jogellenes elvitele, szülői felügyeleti jog gyakorlása határon innen és túl (CSJ, 2021/3., 47-51. o.)

²² ASZÓDY Anett: A szülői felügyelettel kapcsolatos bírósági határozatok és végrehajthatóságuk egyes kérdései (CSJ, 2024/3., 7-16. o.) (a továbbiakban: ASZÓDY CSJ, 2024/3.)

²³ Ptk. 4:146. §; 4:147. §; 4:148. §; 4:149. §; 4:163. §

Nem szoros értelemben vett szülői felügyeleti jogra vonatkozó kérdés, de az átalakuló családmodellek miatt más, családi jelleget mutató személyi kapcsolatokra is ki kell térni. A szülő új házastársa mostohaszülőnek minősül, míg az új élettárs nevelőszülőnek. A gyermek féltestvére testvér, amely egy, a funkcióit tekintve jól működő mozaikcsalád esetén a természetes jegyek jogi alaköltését mutatja. Az ilyen családi kapcsolatok az írott jogban több helyütt megjelennek, pl. a gondozásra, nevelésre, kapcsolattartásra jogosult vagy tartásra kötelezhető személyek szabályozási közzegében.²⁴

A gyermek törvényes képviselője a szülői felügyelet részjogosítványa, de azt nem csak szülő láthatja el. Amennyiben a gyermek szülői felügyelet alatt áll, törvényes képviselőjét is a szülő látja el, más esetben a gyám a törvényes képviselő. Gyám eseti jelleggel is rendelhető, ha a törvényes képviselő vagy az állandó törvényes képviselőt ellátó gyám és a gyermek között érdekellentét áll fenn. Az eseti gyám rendelése is a gyámhatóság feladata.²⁵

A szülők joga és egyben kötelezettsége, hogy a gyermeket gondozzák, megélhetését, a felnevelkedéséhez szükséges feltételeket biztosítsák (pl. kk. gyermek tartása). A szülők a gyermek lakhatásáról is gondoskodni kötelesek. A gyermek a szülők saját lakásán kívüli tartózkodásához egyrészt a szülők, másrészt a gyámhatóság hozzájárulására is szükség lehet. A lakóhely, tartózkodási hely vonatkozásában a gyermek letelepedés céljából történő külföldre távozása a családjogi vitákban izzó pont, pusztán felmerülése is szülői felügyelet rendezése iránti peres eljárást eredményezhet. A gyermek iskolájának, életpályájának megválasztása szülői jog akkor is, ha az egyik szülő a szülői felügyeleti jogát nem gyakorolja, hiszen gyermek sorsát érintő lényeges kérdéssről van szó, melyben vita esetén a gyámhatóság dönt. Utóbbi alatt gyakorlati tényként azt az esetet is érteni kell, amikor iskolakezdés elhalasztásában nem értenek egyet a szülők.²⁶

A gyermek vagyonát főszabály szerint a szülői felügyeleti jogot gyakorló szülők kezelik, mely jog gyakorlása rendszerint együtt jár a vagyoni ügyekben való képviselő jogával is. A gyermeknek vagyont juttató személy rendelkezése (pl. ajándékozás, végintézkedés) mely

²⁴ Ptk. 8:1. § (1), (4); 4:178. § (3); 4:198. §; Gyer. 28. § (3)

²⁵ Ptk. 4:146. § (1); 4:163. § (2)

²⁶ Szegedi Járási Hivatal CS-06/C01/164/2023.

szerint a kezelésből az egyik vagy mindkét szülőt kizárja, gyámhatóság általi gyámrendelést eredményezhet.²⁷

A szülői felügyeleti jog Ptk. 4:190. § szerinti megszűnése, megszüntetése a jog által felróhatónak minősíthető szülői magatartástól független, széles esetkört fog át. A szünetelés Ptk. 4:186. §-ban foglalt esetei között azonban már több, felróhatóságra alapuló törvényes következmény is található (nevelésbe vétel, a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése, megelőző távoltartás). A Ptk. 4:191. § alapján bíróság szünteti meg a szülői felügyeleti jogot, ha a szülő felróható magatartásával gyermeke javát, különösen testi jólétét, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan sérti vagy veszélyezteti vagy ha a gyermeket más személynél helyezték el vagy nevelésbe vették, és az a szülő, akinek szülői felügyeleti joga szünetel, a gyermek elhelyezésére vagy a nevelésbe vételre okot adó magatartásán, életvitelén, körülményein önhibájából nem változtat. A szülői felügyeleti jog megszüntetésére okot adó (felróható) magatartás nem csak aktív, hanem passzív módon, mulasztással is megvalósítható. Felróhatóság hiányában (pl. pszichés ok) a szülői felügyeleti jog nem szüntethető meg.²⁸ A bíróság mérlegeli a szülői felügyeleti jog megszüntetését, amennyiben a szülő a gyermeke személye ellen elkövetett szándékos bűncselekmény miatt szabadságvesztésre ítélete. Az ítélet kiterjedhet a szülő valamennyi, illetve a később született gyermekeire is. Különösen indokolt esetben, a gyermek érdekében a szülő feljogosítható arra, hogy gyermekével kapcsolatot tartson [Ptk. 4:178. § (4)]. A bíróság a szülői felügyeletet visszaállítja, ha megszüntetési ok már nem áll fenn. A szülői felügyeleti jog megszüntetése és visszaállítása iránti pert a szülők, a gyámhatóság és – megelőző büntetőeljárás eredményére is tekintettel – az ügyész, egyes esetekben a gyermek indíthatják meg. A szülői felügyeleti jog megszüntetése és visszaállítása erga omnes hatályú [Ptk. 4:192. - 4:193. §§].

Összefoglalható, hogy a szülői felügyeleti jog tartalma, súlya nem csekély. Ebből adódóan a jogvita sem lehet csekély, amennyiben arra érdemben sor kerül. A gyermek hosszútávú érdekére lelki, érzelmi, nem ritkán testi fejlődése szempontból is jelentős hatást gyakorol az, hogy a különválásukat a szülők miként, milyen szándékkal és módon intézik.

²⁷ Ptk. 4:152. §; 4:153. §; 4:161.

²⁸ VÖLCSEY Balázs: A szülői felügyeleti jog megszüntetésének perjogi kérdései és a családjogi felróhatóság (CSJ, 2017/2., 32-38. o.)

III. A szülői felügyelet gyakorlása

A Csjk. XVIII. Fejezete a szülői felügyeleti jog gyakorlását három csoportja osztja: 1. Az együtt élő szülők, illetve – eltérő rendelkezés vagy megállapodásuk hiányában – az egymástól külön élő szülők a szülői felügyeleti jogot közösen gyakorolják [Ptk. 4:164. §]; 2. A szülők megállapodása a szülői felügyelet közös, illetve az egyik szülő általi kizárólagos gyakorlásáról. A szülők egyes jogok gyakorlását egymás között megoszthatják [Ptk. 4:165. §]. A szülők megállapodásuk gyámhatóság általi jegyzőkönyvbe foglalását kérhetik [Gyer. 18. § (2)]; 3. A szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezése, mely során a bíróság bizonyítás lefolytatását és mérlegelést követően az előterjesztett kérelmek keretei között, de nem feltétlenül azok egyikében dönt [Csjk. XVIII. Fejezet 2.]. Gyakorlati jelentősége elenyésző, de említendő, hogy a bíróság a családi egység helyreállítása érdekében a felek kibékítésére néhány mondat erejéig kísérletet tesz.

Amennyiben a felek magán-autonómiájánál egy pillanatra elidőzünk, felmerülhet a kérdés, hogy szülői felügyeleti jog tárgyában döntést hozni mely élethelyzetekben lehetőség, illetve mely esetekben kötelező. A házasságot nem kötelező felbontani, hiszen a kötelék fennállása alatt még élettársi viszony is létesíthető, mint arra nemrégiben egy folyamatban lévő házasság felbontása és járulékai iránti peres eljárás alatt sor is került.²⁹ A kizárólag bíróság előtt kérelmezhető házasság felbontása esetén viszont a Ptk. 4:21. § alapján a szülői felügyeleti jog gyakorlás mikéntje is kötelezően eldől. Szintúgy a szülők magánautonómiáján kívül esik a gyámhatóság Ptk. 4:171. § (1) bekezdés alapján történő perindítása is. A Gvyt. tag gyermekvédelmet és nem csak hatósági, hanem valamennyi gyermek fejlődését biztosító ellátásokat is előíró törvény.³⁰ A gyermek veszélyeztetettségének fogalmát szintúgy e törvény határozza meg, amely *„olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza”* [Gvyt. 5. § n)]. A gyermekvédelmi intézkedések irányát a veszélyeztetettség minősítése határozza meg, pl. az súlyos-e? A megítélés a hatóság mérlegelési körébe tartozik.³¹ Az ideiglenes hatályú elhelyezés a szülői felügyelet gyakorlásának, a gyermek elhelyezésének megváltoztatását vagy nevelésbe vételét

²⁹ DR. JUHÁSZ Ivett Közjegyzői Irodája 11017/K/2023/2.

³⁰ DR. BARZÓ Tímea: A magyar családjog múltja, jelene és jövője 2. Rész: A gyermekvédelem fejlődésének rövid történeti bemutatása és az európai családjog jövője (CSJ, 2006/2., 1-10. o.)

³¹ PURDA Zsuzsanna: A szülői felügyelettel és a kapcsolattartással összefüggő gyakorlati tapasztalatok a családsegítés körében megvalósuló jogi tanácsadás szemszögéből (CSJ, 2020/1., 32-40. o.) (a továbbiakban: PURDA CSJ, 2020/1.)

vonhatja maga után.³² Napjainkban egyre gyakoribb, hogy a gyermekvédelmi hatáskörben hozott intézkedés következményeként szünetel a szülő(k) felügyeleti joga. Jogi szempontból nem kizárt azonban, hogy a szülő szünetelő felügyeleti joga mellett a szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezése iránti peres eljárást indítson.³³ A közigazgatásra vonatkozó Ákr.³⁴ és Kp.,³⁵ továbbá a polgári peres eljárások szabályait előíró (ú)Pp. hatályba lépésével a családjogi viták módszertanában a gyermekvédelmi intézkedésekre is tekintettel volt változás előre jelezhető.³⁶ A Pp. 264. § (2) bekezdése alapján a közigazgatási határozat (pl. védelemben vételben, ideiglenes hatályú elhelyezésben megállapított veszélyeztetés) bírósági felülvizsgálatában hozott döntés (res judicata) köti a polgári peres bíróságot. A közigazgatási gyermekvédelmi intézkedések peres eljárásokra gyakorolt újszerű, átütő hatása ma már jól érzékelhető, melyet dolgozatom további részeiben mutatok be.

A szülők meghatározó része képes arra, hogy az életközösségük felbomlását a gyermekek legjobb érdekére tekintettel, jóhiszeműen vigyék végbe. Pusztán a dolgozat bevezető részében feltüntetett statisztikai tények logikai vizsgálatából is ez következik. Ellenkező esetben az igazságszolgáltatásra és a hatóságokra vetülő ügyszer terhelés a működést lehetetlenné tenné el.

A bíróság eljárása esetén a szülői felügyelet gyakorlását érintően hozott döntésként a szülői felügyeleti jog rendezését vagy annak gyakorlásában történő egyezségkötést, megállapodást kell érteni. Előbbi esetében a bizonyítást és mérlegelést követően a bíróság ítéletet hoz, utóbbi esetében a felek megállapodását (egyezségét) foglalja végzésbe amennyiben az a gyermek érdekét szolgálja.³⁷ A végzés ítélet hatályával bír. A házasság felbontása, amennyiben az szülői felügyelet gyakorlásának kérdésére is érinti, külön íven szövegezett ítélettel történik, rendezés esetén mindkét jogkérdésben ítélet születik. A határozatok mindenképpen tartalmazzák a szülői felügyeleti jog gyakorlásának módját.

A családi kapcsolatok megromlása és az azok mentén meginduló bírósági vagy gyámhatósági eljárások során gyakorta problémaként jelenik meg a megbízhatóan zavaros, ám mindig

³² MENTUSZNÉ dr. Terék Irén: A szülői felügyelet megszüntetése és a gyámhatósági feladat- és hatáskörök összefüggései (CSJ, 2013/2., 16-22. o.)

³³ ASZÓDY Anett: Nevelésbe vett és családba fogadott gyermek a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perekben (CSJ, 2023/1., 20-27. o.)

³⁴ 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

³⁵ 2017. évi I. törvény a közigazgatási perrendtartásról

³⁶ Interjú DR. MÉSZÁROS Milán György ügyvéddel, volt törvényszéki bíróval 2018.04.19.

³⁷ DR. KÖRÖS András: "Fontolva haladás" - az új Ptk. Családjogi Könyve 7. Rész: A szülői felügyelet III. fejezet (CSJ, 2006/4., 1-9. o.)

provokatív prókátorok bevonódása, öncélú érdekeik érvényesítése. Más jogterületeken talán elképzelhetetlennek tűnhet, de cselekvőképes, szülői felügyeleti joggal, gyakran jelentősre épített egzisztenciával rendelkező, tanult, felnőtt emberek a perrel járó felfokozott érzelmi állapotban befolyásolhatóvá, kiszámíthatatlanná, hiszékennyé válhatnak. A peres felek rokonsága, új partnerei³⁸ és velük kapcsolatban a lakóhely változás,³⁹ az ismeretségi kör, az „internet népe”, személyes frusztrációjukat közvetítő radikális civil szervezetek, és az Üttv.⁴⁰ 1. §-át mellőző egyes jogi képviselők tevékenysége a gyermek legjobb érdekére jelentősen destruktív hatást gyakorolhatnak. Az igazán mélyre ásott családjogi „lövészárkok” hátterében nem ritkán a vagyoni vita is tetten érhető, melyben a gyermek sorsát legalább az egyik fél alkupozícióvá igyekszik transzformálni. Bár a szülői felügyeleti jog nem forgalomképes, a vagyoni viták a dolgozat tárgyába illeszkedő perekben közvetlenül, érvelési alapként is hivatkozásra kerülnek. A közbeszéd folyamatos durvulása pedig a felek személyes nyilatkozataiban, egyre inkább gátlástalan kifejezőmódjában is megfigyelhető.⁴¹ A méltányos rendezés és a gyengébb fél védelmének igénye a pervitelben is megjelenik. A jobb anyagi körülmények mellett perlekedő fél nyilvánvaló erőfölénnyel képes akaratát érvényesíteni. Ezt kompenzálandó, a gyermekjóléti központoknál ingyenesen igénybe vehető jogi tanácsadás a bírósági beadványok szerkesztésére is kiterjed.⁴²

A házasság többnyire feldúltságot sem mellőző felbontása a szülői felügyeleti jogban történő egyezségkötést hátráltathatja, illetve meg is akadályozhatja. Érzelmi szempontból természetesen mindezt a házassági kötelék hiányában fennállt párkapcsolat felbomlására is vonatkoztatni kell. Ezekben az esetekben a szülői felügyeleti jogban fennálló jogvitát – már előre vetítetten – bizonyítás lefolytatásával a bíróság dönti el, amely a Kódex terminológiája alapján *a szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezését* jelenti.

A gyermek érdeke a bizonytalan jogi helyzet, ennek kivetüléseként a kedvezőtlen élethelyzet mihamarabbi rendezése. A szülőkön múlik, hogy vitás helyzetükben mennyire képesek a gyermek valódi érdekeit felismerni. Megeshet és meg is esik, hogy a két szülő teljes mértékben eltérően látja a gyermekük érdekét. A bíróság a jogviszony gyermek érdekében álló

³⁸ SZEIBERT Orsolya: A szülői felügyelet rendezése a Kúria által felülvizsgálati eljárásban elbírált ügyekben tükröződő ítélkezési gyakorlat alapján. 2. rész* (CSJ, 2020/2., 8-13. o.) (a továbbiakban: SZEIBERT CSJ, 2020/2.)

³⁹ DR. GUCZI Zsófia: Közös szülői felügyelet, mediáció és családon belüli erőszak Ausztráliában (CSJ, 2012/2., 28-33. o.)

⁴⁰ 2017. évi LXXVIII. törvény az ügyvédi tevékenységről

⁴¹ Interjú DR. KASZA Péter ügyvéddel, volt családjogi bíróval 2024.07.09.

⁴² PURDA CSJ, 2020/1.

hosszú távú rendezésére törekszik, ami rendezés esetén széleskörű, alapos bizonyítás képet vetíti elő. Nyilvánvaló, hogy több érdek, valamint eljárási kötelezettség ütközhet a szülői felügyeleti jog rendezése során. A bizonyítás során a gyermek, bíróság vagy szakértő útján meghallgatásra kerül és nehéz elképzelni, hogy ehhez semleges érzelmekkel tudna viszonyulni. A szülői felügyeleti jog rendezésére irányuló per személyi állapotot érintő státuszper.⁴³ A legfontosabb feladat az lehet szülőként, hogy az elérhető legjobb módon mentesítsük gyermekünket a család felbomlásával járó nehézségek alól. A dolgozat további részének felvezetése, illetve a szülői felügyeleti jog eldöntésében választható utak között feszülő különbségek bemutatása érdekében három példát hozok:

1) A házassági kötelékben nem állt szülők – az egyik szülő jogi képviselőjének harcias, ám sablonos próbálkozásai ellenére – közös kk. gyermekük vonatkozásában közösen gyakorolt felügyeleti jog gyakorlásában egyeztek meg, a gyermek lakóhelyét kijelölték. A gyermektartásdíj mértékét meghatározták. Az azóta is töretlenül fennálló nagyfokú együttműködésükre tekintettel kapcsolattartásról, váltott gondoskodásról sem rendelkeztek, lévén az azokról való rendelkezés közösen gyakorolt felügyeleti jogban történő egyezségkötés esetén nem kötelező. A jogi képviselő által írásba foglalt egyezséget az anyagi jogi megfelelés érdekében a személyesen eljáró, laikus szülő javította ki, a bíróságra már az került benyújtásra. A bíróság az egyezséget végzésbe foglalta.⁴⁴

2) Az igazságügyi szakértő által igazoltan ellennevelő apa, miután a nagyobb, időközben felnőttkorúvá vált gyermekét kitaró tevékenységével az anya gondozásából korábban már megszerezte, a kisebbik gyermek felett gyakorolt szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása érdekében is folytatta tevékenységét. A gyermeket a gyámhatóság védelembe vette.⁴⁵ Határozatban – többek között – az ellennevelés beszüntetése érdekében rendelkezett. Az eljárásokban rendelkezésre álló tények alapján aligha lehet kétséges, hogy az anyagi jogi szabályozás az anya mellett áll. A peres eljárás tekintetében az anya azonban belátta, hogy az apai ellennevelés mihamarabbi felszámolása iránt kell cselekednie. Mivel az apa érvelése meghatározó részt a gyermek, általa befolyásolt akaratnyilvánításán alapult, nyilvánvaló volt, hogy azzal felhagyni a per folyása alatt nem fog. A gyermek érdekében a szülői felügyeleti jog gyakorlása és kapcsolattartás tekintetében az anya az apa diktátumát elfogadta, abban

⁴³ ASZÓDY CSJ, 2024/3.

⁴⁴ Szegedi Járásbíróság 9.Pk.50.969/2021/3.

⁴⁵ Szegedi Gyámhatóság CS-06/C01/103-25/2024.

egyezséget kötött.⁴⁶ Ezzel a peres eljárás jogerősen véget ért remélhetően a gyermek, anya ellen történő befolyásolásával együtt.

3) A megismételt eljárások miatt számos ügyszámot felvett, büntetőeljárásokban is jól ismert, több bíróságot is megjárta házasság felbontása és járulékai iránti per a gyermek nagykorúsága elérésével ért véget oly módon, hogy megszűnt. A per folyamatba a gyermek egy éves korában a Csjt.⁴⁷ és az rPp.⁴⁸ szerint került, vagyis tizenhét éven keresztül folyt. Valószínűsíthető, hogy a gyermek és a korábbi különélő szülő családi kapcsolata nem fog helyreállni.⁴⁹

III.1. A szülők megállapodása a szülői felügyelet gyakorlásáról

A – gyermek legjobb érdekében álló – békés szándék mellett történő különválás esetén a szülői felügyelet gyakorlására vonatkozó szabályokat a Ptk. 4:164-4:166. §§-okban találjuk. A felek magánautonómiája érvényesül a Kódex érintett alfejezete alatt azzal, hogy a megállapodásuk határozatba foglalásakor a bíróság a gyermek érdekét hivatalból mérlegeli. A Ptk. 4:164. § (1) bekezdése alapján határozati rendelkezés hiányában a szülők a felügyeleti jogukat közösen, a gyermek felváltva történő gondozásával is gyakorolhatják.

A Ptk. 4:164. § (1) bekezdése szerint közösen gyakorolt szülői felügyelet képét a Ptk. 4:165. § (1) bekezdése árnyalja, mivel a szülők közösen gyakorolt szülői felügyeletről eltérő tartalmú megállapodásaként kell értékelni, ha a gyermek hosszabb ideje háborítatlanul az egyik szülő háztartásában nevelkedik. Tartalmi kérdésként vizsgálva a szabályozást következtetés arra vonható, hogy a szülői felügyeletet érintő megállapodás, vagy a határozati rendelkezés hiányában történő gyakorlási módot a külső jegyek alapján kell megítélni: pl. a gyermek ügyeit, napi életvitelét érdemben főként az egyik szülő intézi és ez a szülő lényegesen többet gondozza háztartásában a gyermeket. Ide kapcsolódik a Fővárosi Törvényszék 50.Pkf.638.275/2019/3. számú döntése, melyben a másodfokú bíróság a felekkel egy tekintet alatt az elsőfokú bíróságot is alapos eligazításban részesítette: az eljárást a Ptk. 4:170. § (1) bekezdése alapján kellett folytatni (szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása).

⁴⁶ Szegedi Járásbíróság 26.P.21.171/2023.

⁴⁷ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról

⁴⁸ 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról

⁴⁹ Tatabányai Törvényszék 1.Pkf.50.xxx/2017. (fellelhető érintett ügyszám töredék)

A különélő szülő fogalmával összefüggésben emelem ki a Szegedi Törvényszék 9.K.701.363/2020/11. szám alatt hozott joggyakorlat-alakító, zsinórmértékű judíciumát. A szülők korábbi bontóperükben a szülői felügyeleti jog közös gyakorlásában kötöttek egyezséget. A törvényszék ítélete indokolásában levezette, hogy a szülők fizikai különélése nem ad okot arra jogi következtetést vonni, hogy a (közös) szülői felügyeleti jogot gyakorló, kapcsolattartásra jogosult apa különélő szülőnek minősülne. A jogkérdésnek különös súlya érzékelhető ideiglenes hatályú elhelyezés esetén, mivel a gondozás, nevelés jogából mindkét szülő kizárttá válik akkor is, ha a gyermeket csak az egyik szülő veszélyeztette súlyosan.

A Ptk 4:165. § (1) bekezdése alapján a szülők a szülői felügyelettel kapcsolatos jogokat és kötelezettségeket egymás között meg is oszthatják, valamint abban is megállapodhatnak, hogy e jogot az egyikük gyakorolja kizárólagosan. A (2) bekezdés alapján a bíróság a szülők közös kérelmére a megállapodásukat jóváhagyja vagy arról ítéletet hoz. A döntés kötelező tartalmi elemeit a dolgozat további részében fejtem ki. Házasság felbontása esetén a Ptk. 4:21. § (2) bekezdés alapján abban az esetben mellőzhető a tényállásos (úgy is mint: feldúltságon alapuló) bontás (1) bekezdés szerinti lefolytatása, amennyiben a szülői felügyeleti jog és járulékaik kérdést a felek egyezségkötés útján kívánják eldönteni.⁵⁰ Dr. Visontai-Szabó Katalinnal maradéktalanul egyetértve *"a szülők békés megegyezése sokszor csak látszólagos, a másiktól való mielőbbi szabadulás vágya motiválja az egyezség aláírását, azt követően azt tapasztalhatjuk, hogy a megállapodásba foglaltak betartása nehézségekbe ütközik."*⁵¹ A látszólagos megállapodások miatt a szülők közti vita más jogi fórumokon ugyan, de folytatódik.

III.2. A szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezése

A szülői felügyelet rendezése alatt a szülői felügyelet gyakorlásának és a gyermek elhelyezésének megváltoztatását is érteni kell [Csjk. XVIII. Fejezet 2.]. A szülői felügyelet rendezésére a Ptk. 1:6. §, valamint 4:167. § alapján kizárólagos hatáskörrel a bíróság rendelkezik. A Csjk. önálló alapelveket tartalmaz. Felmerül a kérdés: elképzelhető, hogy a Kódex bevezető rendelkezéseit sértő, felróható magatartást tanúsító szülő kereseti kérelmében foglalt akarata fog a rendezés során érvényesülni? A töretlen joggyakorlat alapján

⁵⁰ DR. PAPP Éva Mária: Amit egyes bíróságok megtesznek, mások meg nem - a szerződési szabadság érvényesülésének problémái a közös szülői felügyelet gyakorlása körében (CSJ, 2015/4., 27-32. o.)

⁵¹ VISONTAI-SZABÓ KATALIN: A szülői felügyelet rendezésének jogi keretei és pszichológiai háttere különös tekintettel a szülői felügyelet közös gyakorlására (GI, 2021/4., 73-94. o.)

adható válasz az, hogy igen,⁵² még a gyermek jogellenes külföldre vitele esetén is.⁵³ Az okot álláspontom szerint ugyanabban a jogalkotó szándékban kell keresni, amely a Csjk.-hoz alapelveket alkotott: a gyermek legjobb érdekében álló döntésben. Nem kizárt, hogy a felróható módon kialakított élethelyzetben a gyermek legjobb érdekében olyan döntés álljon, amely mechanikus jogértelmezése mellett jogszabállyal, akár joggyakorlattal, bírósági határozatokkal, precedensekkel látszik szemben állni (I. Kúria Pfv.20.081/2014/3). Erre utalhat a gyengébb fél védelmének döntéshozóhoz intézett parancsa is. Ahogy már kifejtettem, a magyar jogrendszer a kiskorúak védelmében extenzív szabályozást hordoz. Ez alapján is nyilvánvaló, hogy a szülői felügyeletben való döntés során mindenkivel szemben gyengébb félnek a gyermek minősül, akinek érdekvédelmét már tárgyalt állami feladatként a per során a bíróság látja el. Jóllehet, peres eljárásban a *"fél"* jogállását nagykorú személy veszi fel, azonban az ő védelme által a gyermek méltányos érdekének érvényesítése elérhető.

A szülői felügyeleti jog vonatkozásában hozható ítéleti rendelkezések tekintetében a Ptk. 4:167. § első fordulata a szülői felügyeleti jog gyakorlásának ún. "kizárólagosságát" prioritizálja /következő *b)* jelű bekezdés/. A 2022. január 1. napjával hatályos módosítás, amely az egyoldalú kérelemre történő közösen gyakorolt szülői felügyeleti jogban való döntés lehetőségét a bíróságok részére lehetővé teszi, másodlagos jelleget mutat. A szintúgy beiktatott 4:167/A. § tapasztalati óvatosságot közvetítve lefekteti, hogy az erről történő döntést a bíróság mérlegelési jogkörébe helyezi jogalkotó. Ezen új rendezési mód napjainkban jelentős figyelmet kap, elemzését ezért elsőként, az a) bekezdés alatt mutatom be. A szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatását a c), míg a gyermek harmadik személynél történő elhelyezését a d) bekezdésben vizsgálom.

A szülői felügyeleti jog rendezése során mérlegelendő körülményekre a Kódex nem ad esetszerű felsorolást, a bíróság azokat az egyedi ügyben felmerülő tények tükrében, gyakorlatban a Ptk. által kijelölt keretek között⁵⁴ kialakított elvek alapján ítéli meg. *"A gyermekelhelyezés elsődleges szempontja továbbra is a gyermek mindenképp felett álló, vagy inkább legjobb érdeke. Ezen érdekeket a jövőben is leginkább a 17. számú Irányelvben foglalt*

⁵² DR. PÁL Szilvia: A bíróság tájékoztatási kötelezettsége a szülői felügyelet rendezése iránti perben[1] avagy "filmben ülés és szótolás" (CSJ, 2015/1., 16-23. o.)

⁵³ K.A.: A szülői felügyelet (KK, 2000/4., 18-20. o.)

⁵⁴ Kúria Pfv. 22.244/2017/6.

szempontrendszer mentén lehet feltárni."⁵⁵ Figyelemmel arra, hogy a szorosán a gyermekhez tapadó döntési kritériumok az irányelv nem irányadó voltának megállapítása⁵⁶ óta lényegében nem változtak, az imperatív joggyakorlat a szellemiségét továbbra is követi.

A Kúria gyakorlata alapján:

- A szülő, gyermeke valós érdekével szembeni magatartása a nevelési képességet súlyosan lerontja. – Pfv.20.207/2022/6.
- A gyermek kiegyensúlyozott fejlődését kedvezőtlenül befolyásoló személyiségjegyeket, körülményeket értékelni kell – Pfv.20.733/2020/4.
- A szülők nevelési alkalmassága, a szülő-gyermek és testvérek érzelmi kapcsolata szakkérdés. – Pfv.20.027/2022/11.
- A testvérek szétválasztása csak a gyermekek érdekében állóan rendelhető el. A szülő valótlán tényelődása nem hagyható figyelmen kívül. – Pfv.20.018/2022/4.
- A nevelési képességet és készséget csökkentő tényekről a bíróság a peradatok mérlegelésével dönt. – Pfv.20.498/2022/4.

A szülői felügyeleti jogban való döntés során a jelentős tények megítéléséhez a legtöbb esetben különleges szakértelem igénybevétele szükséges, amely a Pp. 300. § alapján igazságügyi szakértő bíróság általi kirendelését is eredményezheti. Az aggálymentes szakvélemény a bíróságot köti a döntésében.⁵⁷ A Pp. 270. § alapján más eljárásban felvett bizonyítás eredménye felhasználható, mely alapja természetesen más szakértői bizonyíték is lehet. A Pp. 434. § alapján a családjogi perekben magánszakértő alkalmazásának ugyan nincs helye, de a magánúton beszerzett szakértői vélemény a kirendelt vagy más eljárásban készült szakvélemény aggályossá tételére mégis alkalmazható. A Pp. 306. § lehetőséget ad más eljárásban készült szakvélemény felhasználására is. Összefoglalva nem kizárt, hogy a perben az – előzményekre tekintettel – már nincs szükség szakértő kirendelésére,⁵⁸ de az is lehetséges, hogy akár négy szakértői vélemény is rendelkezésre álljon a döntés meghozatalához.

⁵⁵ DR. VISONTAI-SZABÓ Katalin: A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben (CSJ, 2015/1., 24-35. o.) (a továbbiakban: DR. VISONTAI-SZABÓ CSJ, 2015/1.)

⁵⁶ Ld. 1/2024. PJE V.1.a) alapján.

⁵⁷ Kúria Pfv. 20.838/2020/4.

⁵⁸ Szegedi Járásbíróság 26.P.21.855/2023.

A szétfeszített érzelmek a gyermekek bántalmazásában is megnyilvánulhatnak, pedig Magyarországon e körben a zéró tolerancia elve érvényesül.⁵⁹ A gyermekek önkényes gyógyszerelése (nyugtató⁶⁰, szívgyógyszer⁶¹) bár extrémnek tűnhet, nem elszigetelt eset. A gyermek fizikai és lelki sanyargatása, megöléssel fenyegetése,⁶² megmarása, haja tépése, autóból történő kilökése, nyakon szúrása,⁶³ seprűnyéllel verése, gyógypedagógiai fejlesztéseinek elmulasztása⁶⁴ is a „családjogi hétköznapiak” részei. Egyes esetekben a kapcsolattartásra kötelezett szülő hangfelvétel készítésére alkalmas, nyomkövetőt tartalmazó készüléket épít a gyermek cipőjébe,⁶⁵ míg más esetben akár ötmillió Ft-ra rúgó birság is kiszabásra kerül a kapcsolattartás akadályozásáért.⁶⁶ Ha a gyermeket gondozó szülő elégedetlen a de facto különélő szülő tartási képességével, még arra is fény derülhet, hogy utóbbi nem is a gyermek apja.⁶⁷ A rosszhiszeműen megadott alperesi értesítési cím a szülői felügyeleti jog megszüntetését eredményezheti, eredményes visszaállításáért újra perbe kell bocsátkozni.⁶⁸

III.2.a. A közös szülői felügyelet gyakorlása és a váltott gondoskodás

A családjogi perlekedés hazánkban jelentős módszertannal rendelkezik. Elszigetelt (pl. jelentős földrajzi távolságot felállító) élethelyzeteket nem számítva miért törekszik bármelyik szülő is a szülői felügyeleti jog kizárólagos gyakorlására? Azt diktálja a logika, hogy ezen jog vindikálása alatt a gyermek legjobb érdekében álló kötelező szülői együttműködés megszegésére formálódó prognózist kell érteni. A közös szülői felügyelet gyakorlása és váltott gondoskodás működtetése szempontjából konjunktív feltételnek mindkét szülő nevelési alkalmasságát és hajlandóságát kell érteni. A jogintézmény hazánkban új, felvezetése a svéd tapasztalatok alapján jelentős időtartamot igényel. Svédország az 1970-es évektől használja e modellt. Napjainkban a felbomlott svéd családok 40%-ában nevelik váltott gondoskodásban gyermekeiket a szülők.⁶⁹ Meggyőződésem ezért, hogy a magyar szülőtársadalmat vita esetén a

⁵⁹ SZEIBERT CSJ, 2020/2.

⁶⁰ Székesfehérvári Törvényszék 2.Pf.70/2023.

⁶¹ Szegedi Rendőrkapitányság 06010/1831/2017. bü.

⁶² Szegedi Járásbíróság 13.P.20.965/2024.

⁶³ Monori Járásbíróság 6.P.20.971/2020.

⁶⁴ Győri Járásbíróság P.20.925/2023/115.

⁶⁵ Berettyóújfalui Járásbíróság 4.P.20.138/2019.

⁶⁶ Szegedi Járásbíróság 13.P.22.298/2023.

⁶⁷ Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 2.P.20.327/2020.

⁶⁸ Zalaegerszegi Járásbíróság 10.P.21.259/2017.

⁶⁹ SIMON Károly László: A közös az új zsinórmérték? A közös szülői felügyelet kibontakozásának nemzetközi mintái a hazai családjog tükrében

közösen gyakorolt szülői felügyelet főszabályként történő alkalmazásához még hosszú időn keresztül szocializálni kell. A különböző nemi oldalak mellett felsorakozó érdekcsoportok⁷⁰ között a kérdésben kialakult közel évtizedes, sztereotipizált állóháború viszont kiüresítésre került: a gyermek érdekében közösen gyakorolt szülői felügyeleti jog már a szerényebb nevelési képességekkel felvértezett, de arra alkalmas peres félnek is "feladatul adható".⁷¹ A Ptk. 4:167. § (2) bekezdése alapján "*a bíróság a döntés során azt mérlegeli, hogy a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődése miként biztosítható a legkedvezőbbben*". A gyermek legkedvezőbb fejlődése biztosításához szükséges tételek élére meglátásom szerint éppen a gyermek érdekében álló szülői együttműködés, vagy annak kieszközlése kívánkozik.

A közös szülői felügyelet gyakorlása nem vonzza magával automatikusan a gyermek váltott, azonos időtartamban történő gondozását. A váltott gondoskodásról bár dönthet a bíróság, azonban elmaradása esetén továbbra is kapcsolattartás kerül szabályozásra. Az egészséges kötődés kialakulása, illetve a szeparációs szorongás – mint lélektani evidenciák – miatt az alacsony életkorú gyermeknek a váltott gondoskodás nem áll érdekében,^{72,73} egyes érdekcsoportok által sulykolt generális alkalmazhatósága tudományos szempontból nem alátámasztható. A kötődési zavar szélsőséges esetben akár típusos-autizmusra utaló tüneteket is előidézhet.⁷⁴ Az anya, gyermekhez való kötődése továbbá jobban elismert,⁷⁵ melyet a modern genetikai kutatások is alátámasztani látszanak.⁷⁶ A gyermekek mentális problémáira vonatkozó kutatások alapján a leginkább ideális megoldás az aszimmetrikus váltott gondoskodás, amely hazánkban a „kibővített kapcsolattartás” gyakorlati fogalmának feleltethető meg. Ez a gyermekek stabilitás iránti igényével magyarázható. A szimmetrikus váltott gondoskodás – vagyis amikor a szülőkkel azonos időt töltenek a gyermekek – azt eredményezi, hogy a gyermekek fő lakóhely (otthon!) hiányában mindkét helyről kizártnak érzik magukat.⁷⁷ Jogi szempontból nem kizárt, hogy a bíróság a váltott gondoskodás fokozatos felvezetéséről döntsön hosszútávú rendezést irányzó döntésében. Az életkori

⁷⁰ SIMON Károly László: A közös szülői felügyelet bírósági elrendelésének mérlegelési szempontjai a hazai szabályozás tükrében (CSJ, 2022/4., 1-10. o.) (a továbbiakban: SIMON CSJ, 2022/4.)

⁷¹ REIDER NÉ DR. BÁNKI Erika A gyermek érdeke a felbomló családban.

⁷² DR. VISONTAI-SZABÓ CSJ, 2015/1.

⁷³ SIMON CSJ, 2022/4.

⁷⁴ Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2020. EüK. 12. számú egészségügyi szakmai irányelve az autizmusról/autizmus spektrum zavarokról

⁷⁵ MOLNÁR Sarolta: Egyenlőség és komplementaritás: anyák és apák a családban (IAS, 2022/3., 77-90. o.)

⁷⁶ Yuxuan Li, Zhong-Wu Liu, Gustavo M. SANTANA, Ana Marta CAPAZ, Etienne DOUMAZANE, Xiao-Bing GAO, Nicolas RENIER, and Marcelo O. DIETRICH: Neurons for infant social behaviors in the mouse zona incerta

⁷⁷ SZEIBERT Orsolya: Hogyan lehet jól gyakorolni szülői felügyeletet a válás után? (CSJ, 2024/1., 36-41. o.) (a továbbiakban: SZEIBERT CSJ, 2024/1.)

szakaszok váltakozásával az állandóság igénye csökken, mellyel a váltott gondoskodás az eset egyedi, valamennyi körülményre kiterjedő gondos értékelését követően a gyermek életébe bevezethető.⁷⁸ Az átalakuló szemléletmód alapján nem a gyermek szülővel töltött idejének minősége, hanem mennyisége számít ugyanis a megfelelő kötődés kialakulásában.⁷⁹ Mindezek a váltott gondoskodás fokozatos felvezetése koncepcióját támasztják alá.

A közös szülői felügyelet gyakorlás elrendelésével a bíróság a gyermek lakóhelyét kijelöli, váltott gondoskodás esetén a szünetekre és ünnepekre is figyelemmel dönt az önállóan gyakorolt gondoskodás időtartamáról, a gyermek átadása és visszaadása helyéről és időpontjáról, szükség esetén a gyermek tartásáról. A szabályozási környezetből levonható további következtetés, hogy a váltott gondoskodás kapcsolattartási jognak nem minősül.

További rendelkezés, hogy a Ptk. 4:167/A. § (3) bekezdése a gyámhatóság eljárását a váltott gondoskodás megváltoztatásából kizárja, amennyiben abban a bíróság döntött. A pusztán erre irányuló megváltoztatási kérelemre megindítandó eljárást a Kódex nem helyezi viszont explicite a bíróság hatáskörébe. A Ptké.⁸⁰ 37/A. § alapján értelmezett Ptk. 4:181. § (4) bekezdése szerint a 2021. január 1. napját megelőzően bármely szerv által szabályozott kapcsolattartás megváltoztatása a gyámhatóság hatáskörében maradt.

III.2.b. A felügyeleti jogot gyakorló és a különélő szülő

A Ptk. 4:167. § első fordulata alapján a különélő szülők megállapodásának hiányában – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt arról, hogy a szülői felügyeletet melyik szülő gyakorolja, mely a köztudatban a "kizárólagos felügyeleti jog" megfogalmazásban jelenik meg. A helyes jogi terminológia szerint a szülők a felügyeleti jogot gyakorló és a különélő szülő jogállását veszik fel. A Ptk. 4:167. § (2) bekezdésében foglaltak alapján a bíróság a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése során azt mérlegeli, hogy a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődése miként biztosítható a legkedvezőbbben. A döntés meghozatalában a gyermek „állandósághoz való joga” jellemzően kiemelt szerepet kap, ez okból a leginkább pernyertes stratégiát előre is vetíti. A család felbomlása során tipikus szülő

⁷⁸ interjú ZSOLCZAI István pszichológussal, nyá. r. alezredessel, 2024.11.21.

⁷⁹ Anne-Rigt POORTMAN: Postdivorce parent-child contact and child well-being: The importance of predivorce parental involvement. (Journal of Marriage and Family 80(3), 671-683. o.)

⁸⁰ 2013. évi CLXXVII. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről

magatartás a gyermekkel történő külön-költözés. Jóllehet a gyermek lakóhelyének megválasztása a szülői felügyeletet közösen gyakorló szülők együttes döntése lenne – melyben vita esetén főszabály szerint a gyámhatóság dönt – és ennek megsértése felróható, a gyakorlati megfigyelések szerint a pereket el is dönti. A szülői felügyeleti jogot jellemzően az a szülő fogja gyakorolni, akivel a gyermek a perbe bocsátkozás pillanatában él. A peres eljárásokban – a felróhatóságra tekintet nélkül – a gyermek lakóhelye ideiglenes intézkedéssel (Pp. 103. §) jellemzően a gyermekkel elköltöző szülőével egyezően kerül kijelölésre. Az, hogy *a gyermekelhelyezési jogvitában a gyermekek hosszabb távlatú érdekei nagyobb súllyal értékelendők, mint a kialakult helyzetből adódóan várható, átmeneti és leküzdhető nehézségek* (BH2004. 114.), az ideiglenes intézkedéssel ellentétes ítéleti rendelkezés meghozatal⁸¹ lehetőségét tükrözné. A Székesfehérvári Törvényszék 2.Pkf.601.2021/3. számú ideiglenes intézkedést megváltoztató végzésében a gyermek lakóhelyét azok után is a gyermekkel elköltöző anyánál jelölte ki, hogy az anya általi iniciális elvitelt követően az utolsó házastársi közös lakásba az apa a gyermeket visszavitte és ott fél éven keresztül megfelelően gondozta.

A különélő szülő jogait és kötelezettségeit a Kódex a rendezés alatt fejti ki. A törvénnyel egyezően a különélő szülő jogait a dolgozat is e helyen tárgyalja. A kapcsolattartási joggal összefüggő szabályokat a Kódex 4:178-4:180. §§-ai rögzítik. Részletes elemzésük a dolgozat terjedelmében nem lehetséges. A kapcsolattartás jogát a Ptk. a gyermek jogaként definiálja, míg célját a Gyer 27. §-a, az alapjogi vonatkozásba ágyazza. Ezen jogszabályok számos ponton átfedést mutatnak, utóbbi részletszabályait a bírói gyakorlat is használatba vette. Vélhetően ezen gyakorlat hozta magával a Ptk. 2023. január 1. napon hatályos változását, amely a gyermek személyes okmányai átadásáról és visszaadásáról történő rendelkezést a szövegezés részévé tette [Ptk. 4:181. §(3)]. A Ptk. 4:181. § (1) bekezdés alapján a kapcsolattartás rendezésében a bíróság erre irányuló kérelem hiányában is dönthet. Felmerülhet ugyanis, hogy egy szülő kapcsolatot sem kíván tartani a gyermekével. A kérelem hiányában való döntést a Kódex a gyermek érdekével magyarázza, a kapcsolattartásra jogosult szülőt abban kötelezetté is teszi [vö. Ptk. 4:178. § (1); (2)]. Habár a döntés alapja a gyermek érdeke, annak a gyakorlat mégis kereteket állít. *"A szülői felügyelet kizárólagos gyakorlása esetén, megállapodás hiányában a kapcsolattartás ítélettel nem szabályozható olyan módon, hogy az a különélő szülőt a gondozó szülővel azonos időtartamban illesse meg"* (BH2020. 11). A Ptk. 4:181. § (2) bekezdése a kapcsolattartásról való döntés alapjául a

⁸¹ ASZÓDY CSJ, 2024/3.

gyermek korát, egészségi állapotát, életkörülményeit, a szülők személyes körülményeit és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételét⁸² jelöli ki.

A Ptk. 4:174. § a szülői felügyeletet gyakorló szülőnek a gyermek fejlődéséről, egészségi állapotáról, tanulmányairól tájékoztatási kötelezettséget ír elő a különélő szülő részére. A különélő szülő érdeklődése esetén a gyermekkel kapcsolatos felvilágosítást meg kell adnia. Az egészséges dinamikával működő szülőtársi dinamikában ennek kapcsán életszerű működést sejtethünk. Elmérgesedett viszonyok esetén azonban a tájékoztatás bosszantó, sablonos formaüzenetté, a különélő szülő részéről visszaélésszerű joggyakorlássá, zaklatássá devalválódhat. A tájékoztatáshoz való jogban felmerülő hiányosságok akár a gyermek Gyvt. 68. § szerinti védelembe vételét is eredményezhetik.⁸³

A Ptk. 4:173. § a szülői felügyeletet gyakorló és a különélő szülő gyermek érdekében álló együttműködését írja elő egymás családi élete, nyugalmának tiszteletben tartása mellett. A szülői kötelezettségek tényleges feszítávolsága nem mérhető, taxatív rögzítésük nem lehetséges. A kötelezettség sérülése esetén a gyermek gyermekjóléti alapellátásba, illetve védelembe vétele (kötelező magatartási szabályok előírása, főként szülőknek) merülhet fel.

Hangsúlyozni kell, hogy a különélő szülői jogaiban a jogalkotás, a joggyakorlat formálódása, valamint a jogtudatosság emelkedésével folyamatos bővülés figyelhető meg. Álláspontom szerint a bővülés a szülői felügyeletért folytatott viták jelentőségét folyamatosan csökkenti, józan megfontolás mellett az elhúzódó jogvitával szemben elfogadható alternatívát is kínálhat. A kapcsolattartás végrehajtásának bírósági hatáskörbe telepítése⁸⁴ összességében jelentősen nagyobb kikényszerítő és prevenciós potenciált hozott. A végrehajtások tekintetében több, nagy horderejű erga omnes hatályú alkotmánybírósági határozat⁸⁵ született. Ezzel a kapcsolattartásra kötelezettek és jogosultak, illetve a bíróságok is egységesítő alapjogi értelmezéssel gazdagodtak. A Kúria gyakorlatával egyezően alkotmányjogi szinten került egyértelműsítésre az is, hogy felróható magatartás hiányában a kapcsolattartás joga nem korlátozható.⁸⁶ Annak ellenére, hogy a köznyelv által népszerűsített "törvényi minimum"

⁸² Kúria Pfv.20.263/2024/5.

⁸³ Emberi Erőforrások Minisztériuma 34173-1/2018/GYERGYAM

⁸⁴ 2017. évi CXVIII. törvény a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról

⁸⁵ 30/2021. (XII. 1.); 3066/2022. (II. 25.); 3067/2022. (II. 25.); 3068/2022. (II. 25.); 3163/2023. IV. 6.); AB határozatok

⁸⁶ Kúria Pfv. 20.705/2020/10.; 3351/2022. (VII. 25.) AB határozat

szerinti kapcsolattartás nem létező, jogi szemszögből nem alátámasztható fogalom, a gyakorlat is értékelés tárgyává teszi. A korábban fennállt "két hetente hétvége" típusú kapcsolattartás elavulttá vált, ma már a kapcsolattartási rendben a hétköznapra eső napokat is – az esetek nagy részében – érteni kell.⁸⁷ Az Eüak.⁸⁸ kommentárja egyértelműen megfogalmazza, hogy a különélő szülő a felügyeleti jogot gyakorló szülővel egy sorban jogosult az egészségügyi ellátók általi tájékoztatásra, amennyiben a szülői felügyeleti joga nem szünetel, illetve nem szűnt meg. Noha az Nkt.⁸⁹ már a 2023. szeptember 1. napjával hatályos változása előtt is egyértelmű rendelkezéseket tartalmazott, a törvény 41. § (11), illetve 42. § (2) bekezdéseinek beiktatásával új nyomatékot nyert, hogy az oktatási-nevelési intézménynek a KRÉTA tanulmányi rendszerhez vagy más információs szoftverkörnyezethez való hozzáférést a különélő szülő részére biztosítani kell. Kikényszerítésére a hatályba lépéssel szinte egy időben már igény is mutatkozott.^{90,91}

III.2.c. A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása

A Ptk. 4:170. § (1) bekezdés alapján a szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása a bíróságtól akkor kérhető, ha azok a körülmények, amelyeken a szülők megállapodása, vagy a bíróság döntése alapult, utóbb lényegesen módosultak, és ennek következtében a megváltoztatás a gyermek érdekében áll. Nem hivatkozhat [megj. főszabály szerint] a körülmények megváltozása folytán a gyermek érdekében az a szülő, aki a változást felróható magatartásával maga idézte elő, így különösen, ha a gyermeket jogosulatlanul vette magához, vagy tartja magánál. A dolgozatom a) és b) jelű bekezdéseitől eltérően a szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása konjunktív feltételrendszer vizsgálata által dönthető el, ezért a vonatkozó joggyakorlatot e kérdésben külön hivatkozom.

A Kúria gyakorlata alapján:

- A szülői felügyelet gyakorlása megváltoztatásának konjunktív feltételei: lényeges körülményváltozás és a megváltoztatás gyermek érdekében állása – Pfv.20.499/2024/4.

⁸⁷ BH 2021.8.228

⁸⁸ 1997. évi XLVII. törvény az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről

⁸⁹ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről

⁹⁰ Győri Törvényszék I.K.700.287/2024/12.

⁹¹ Oktatási Jogok Biztosának Hivatala OJBH/458-1/2023.

- A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatásának feltétele, hogy a gyermek további megfelelő fejlődése az addigi környezetében már nem biztosítható. – Pfv.20.355/2023/14.
- A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatását indokolja a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartásának akadályozása, a köztük lévő érzelmi kapcsolat leépítése és a gyermek, különélő szülővel szemben való (ellen)nevelése. – Pfv.21.272/2021/4.
- A szülők felügyeleti jog gyakorlásában történt megegyezését követően a szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. – Pfv.20.859/2020/17.
- Nincs helye a szülői felügyelet gyakorlása megváltoztatásának, ha a különélő szülő már a korábbi egyezségkötéskor ismert tényekre hivatkozik és a gyermek a gondozási környezetében nem veszélyeztetett. – Pfv.20.784/2017/5.

A Ptk. 4:167. §-át módosító, egyben 4:167/A. §-át beiktató jogszabály-változásra itt vissza kell térnem. Számos, korábban már rendezett jogviszony megváltoztatása céljából került keresetlevél a jogszabály-változással indokolva előterjesztésre, holott az nem minősül a Ptk. 4:170. § szerinti jelentős körülmény-változásnak.⁹² Az ellenérdekelt oldalak is új taktikát vettek válaszul használatba, nevesül annak bizonyítását, hogy az – általuk szándékosan – kialakított együttműködési hiány alapján kérték/kérik az egyoldalú kérelmet a bíróság által elutasítani. Mindeközben a Ptk. 4:167 és 4:167/A. §-ok alapján a szülői együttműködés a döntés meghozatalához nem is megkövetelt, ami a Ptk. 4:166. § tükrében is evidens. A szülői együttműködés mint jogi kritérium elhagyása azt a jogalkotói szándékot közvetíti, hogy az effajta taktika már ne állhasson a közösen gyakorolt felügyeleti jogban való döntés kógens akadályaként.⁹³ A jog ilyen módon történő félreértelmezése sajátos vagylagos keresethalmazatokat eredményezhet. Elsődleges kérelemként a közösen gyakorolt szülői felügyelet, míg másodlagosan a kizárólagosan gyakorolt felügyeleti jog megállapítását kérelmezve a fél a szülői együttműködés meglétét kénytelen bizonyítani, miközben az együttműködés hiánya vonatkozásában a másik fél részére felróhatóságot keres.

A taktikai céllal történő perindítás tipizálható esetei tárgyalását sem mellőzhetem. Akkor is keresetlevél kerülhet előterjesztésre, ha valójában csak a kapcsolattartás megváltoztatása áll a

⁹² DR. KÖVESNÉ DR. KÓSA Zsuzsanna – DR. TANCSEK Annamária: A jogszabályváltozás mint körülményváltozás a szülői felügyelet gyakorlása megváltoztatásának feltételrendszerében (KD, 2022/6., 967-971. o.)

⁹³ Simon CSJ, 2022/4.

szülő szándékában. Ha a kérdésben a Ptké. 37/A. §-sal egy tekintet alatt értelmezett Ptk. 4:181. § (1), (4) bekezdések alapján hatáskörrel a gyámhatóság rendelkezne, amely szervvel a szülő történetesen elégedetlen, a Pp. 476. § (1) bekezdés használatba vételével a hatáskör könnyedén eltéríthető. A kapcsolattartás újra-rendeztésére irányuló kérelem ez esetben a másodlagos kereseti kérelem lesz és abban a bíróság fog dönteni.

A letelepedés céljából történő külföldi tartózkodási hely kijelölése a Ptk. 4:175. § (2) bekezdése alapján a gyermek sorsát érintő lényeges kérdés. A Gyer. 24. § (1) bekezdés alapján, ha e kérdésben a szülők között vita van, a gyámhatóság döntését kérhetik. A tapasztalat azt mutatja, hogy a különélő szülő határozott tiltakozása és érvelése ellenére a szülői felügyeletet gyakorló szülő javára születnek többnyire rutinszerű döntések ezen hatósági eljárásokban. A különélő szülő által már a hatósági eljárás folyamatában megindított szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása iránti peres eljárása többnyire nem vezet eredményre a kialakult állapot, nevesül a gyámhatóság által engedélyezett és végbement külföldre költözés, letelepedés miatt. Lényeges változásként a Gyer. 24. § (2b) bekezdés 2024. július 9. napján hatályos beiktatása a szülői felelősséget érintő nemzetközi igazságügyi együttműködésről szóló 2021. évi LXII. törvény 32. §-ban foglalt hatáskörmegosztást a laikus számára is láthatóvá tette. A gyámhatóságnak a jogkérdésben nincs hatásköre, ha a bíróság eljárása már folyamatban van. A jogszabály-változással a helyzet kedvezőbb lett, de így is sokszor csak a véletlenül múlik, hogy a különélő szülő tudomást szerez a felügyeletet gyakorló szülő szándékáról. Kielezett kérdés, hogy melyik szülő „győz” a számára kedvezőbb hatáskörért folytatott versenyben.

A gyermek jogellenes külföldre vitele/gyermek jogellenes visszatartása esetén – mint arra már szintén hivatkoztam – a Brüsszel IIb. rendelet, illetve a Hágai egyezmény alkalmazandó. Az ügy intézését az ún. központi hatóságok koordinálják. Az utóbbi években médiafigyelmet kapott ügyekben a gyermeket jogellenes elvivő szülő a gyermek legjobb érdekére, megszokott új környezetére, tipikusan a másik szülő bántalmazó magatartására hivatkozott. A gyermek visszaadása évekig tartó jogi procedúrával járhat, amellyel az ügytípusban hatásköri kulcskérdést jelentő "szokásos tartózkodási hely" megváltozhat. Ez a szülői felügyeleti jog rendezése során lényeges tény. Az Alkotmánybíróságot is többször megjárta példaügyben⁹⁴ a külföldi állampolgár szülő a várakozást megelégtelve eljött Magyarországra és hazavitte a

⁹⁴ 3375/2018. (XII. 5.) AB határozat

gyermekkeit. Meg is tehette, mivel a szülői felügyelet rendezése iránti pert a saját hazájában megnyerte.

A Ptk. 4:170. § (2) bekezdés korábbi időállapota még akként rendelkezett, hogy ha a közös szülői felügyelet gyakorlása során a szülők már nem tudnak együttműködni, a közös szülői felügyeletet a bíróság bármelyik szülő kérelmére megszünteti. A hatályos állapot viszont már a bíróság mérlegelésébe utalja az ebben való döntést.⁹⁵ Ma már nem elegendő a közös szülői felügyeleti jog megszüntetése érdekében „csupán” csak egy kérelmet előterjeszteni, a bíróság annak fenntartása mellett is dönthet. Ezzel a módosítással a jogalkotó a döntést a kérelmet előterjesztő szülő egyéni preferenciájából a gyermek legjobb érdekében való döntés szempontjába helyezte. A Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 2.P.20.152/2023/81. számú ítéletében a közösen gyakorolt szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti kérelmet elutasította, a viszontkereseti kérelemnek helyt adva váltott gondoskodást rendelt el.

III.2.d. A gyermek harmadik személynél történő elhelyezése

A nagykommentár alapján a "gyermek elhelyezése" kifejezést a Ptk. kizárólag arra a helyzetre alkalmazza,⁹⁶ amikor a gyermeket a bíróság harmadik személynél helyezi el. A harmadik személynél történő elhelyezés az esetben merül fel, ha a szülői felügyeleti jogok szülők általi gyakorlása a gyermek érdekét veszélyezteti, és a harmadik személy a nála való elhelyezést maga is kéri. A gyermek harmadik személynél történő Ptk. 4:169. § szerinti elhelyezése így súlyos családjogi problémát körvonalaz. A New York-i egyezmény szellemisége mutatkozik meg ismét abban, hogy amíg a szülők bármelyike erre irányuló szándék mellett alkalmas a szülői felügyelet ellátására, a gyermek nem kerülhet harmadik személynél elhelyezésre. A (2) bekezdés – az egyezménnyel egyezően – a tágabb értelemben vett családban nevelés elsődlegességét nyomatékosítja.

A Kódex felépítését követve a gyámhatóság által fogatosított ideiglenes hatályú elhelyezés további elemzése indokolt. Ideiglenes hatályú elhelyezést számos szerv fogatosíthat, perindításra azonban csak a gyámhatóság jogosult, mely a szülői felügyeleti jog rendezését a felek akaratán kívül eredményezheti. Joggal gondolhatnánk, hogy a gyámhatóság által, ideiglenes hatályú elhelyezés nyomán indított perben széles körű bizonyítás lefolytatása

⁹⁵ SZEIBERT CSJ 2024/1.

⁹⁶ SZEIBERT CSJ 2022/1.

várható, de ez nem feltétlenül állná ki a valóság próbáját. A gyámhatóság ugyanis legkésőbb az ideiglenes hatályú elhelyezés Gyvt. 73. § szerinti felülvizsgálatához a szükséges bizonyítást lefolytatja, eredményét közokiratba [l. Pp. 323. § (3) b)] foglalja. Az sem kizárt, hogy a szülői felügyeleti jogot gyakorló [gondozó] szülő a neki felrótt magatartást a legkevésbé sem vitatja.⁹⁷ Ideiglenes hatályú elhelyezés nem kizárólag hirtelen felmerült súlyos veszélyeztetettség esetén foganatosítható. A gyermekvédelmi gondoskodás, intézkedések fokozatossága alapján sikertelen alapellátásokat követő szintűgy sikertelen védelembe vétel jogkövetkezménye is ideiglenes hatályú elhelyezés lehet.⁹⁸ A védelembe vétel sikertelenségének jogi rendelkezés szerinti oka, hogy a szülő a gyermeket veszélyeztető magatartásán nem tud, vagy nem akar változtatni.⁹⁹ A Gyvt. 127/A. § alapján a szülői felügyeleti jog gyakorlásának megváltoztatása iránti perbe a gyámhatóság a gyermek érdekében beavatkozhat.

A különélő szülő fogalma vonatkozásában már kifejtettek gyakorlati jelentősége itt is megmutatkozik. A gyermek harmadik személynél történő elhelyezése az esetben is szükségessé válhat, ha történetesen van olyan szülő, aki a gyermek érdekét nem veszélyeztette és vállalna a nevelését is. Abban az esetben, ha ez a szülő szülői felügyeleti jogot gyakorol, a gyermek a már fentiekben kifejtettek okán nem kerülhet a gondozásába mivel nem minősül jogi értelemben vett különélő szülőnek. A gyámhatóság sem ideiglenes hatályú elhelyezéssel, sem szülői felügyeleti jog gyakorlásának bírósági rendezése érdekében indított per útján nem tudja a gyermeket ezen szülő gondozásába juttatni. A szituáció különleges, de a legkevésbé sem tisztán jogelméleti.¹⁰⁰

III.3. A gyermek meghallgatása

A szülői felügyeleti jogban való döntéssel összefüggésben a gyermek meghallgatására vonatkozó szabályokat a Ptk. 4:171. § (4) bekezdésében találjuk. Jelentős figyelmet a kérdés hazánkban a *gyermekbarát igazságszolgáltatás* közbeszéd részévé válásával kapott, amely az Unió gyermekjogi ütemtervének (2011)^{101,102} terminológiája. Valamennyi nemzetközi és

⁹⁷ Szegedi Járási Hivatal CS-06/C01/00094/2024.

⁹⁸ Gyvt. 15. § (4); 38. §; 68. § (1); Gyer. 91/E. §

⁹⁹ A szülői felügyelet megszüntetése - összállította B. L.-NÉ (CSJ, 2007/3., 34-37. o.)

¹⁰⁰ Szegedi Járásbíróság 13.P.21.039/2024/11.

¹⁰¹ Brüsszel, 2011.2.15. COM(2011) 60 végleges: A bizottság közleménye az európai parlamentnek, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának

¹⁰² EU gyermekjogi stratégiájának 4. tematikus területe

nemzeti jogforrás figyelembe venni az ítézőképességének birtokában lévő gyermek véleményét rendeli. A Gyer. 2. § a) pontja alapján *az ítézőképessége birtokában lévő gyermek az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni.* Az ítézőképesség szubjektív fogalom, mérlegelésbe vonható tulajdonság. Első megközelítésben a gyermek ítézőképességének birtoklása az átlagos életkori érettséghez köthető. Nyilvánvaló azonban, hogy az eltérő szocializációs környezetek, intellektusok miatt nem lehet ebben konkrét életkori határokat alkotni, azonban az iskolás kor kezdete egy olyan fordulópontnak mondható, amely már az elemzőképesség, ok-okozati gondolkodás mélyebb fokával jellemezhető. A magyar közigazgatási joggyakorlat ehhez igazodik, míg a bíróságok általában a tizenkettedik életévét betöltött gyermekeket hallgatják meg közvetlen úton. Az ítézőképesség mérlegelése nem szakkérdés. A gyermekeket érintő eljárásokra jellemző szakkérdés egyébkénti vizsgálatával levonható következtetésből viszont a jogalkalmazó olyan megállapításra juthat, hogy a gyermek bár életkorát tekintve általánosságban ítézőképessége birtokában lehet, de az eljárás tárgya vonatkozásában nem. Amennyiben kijelenthető, hogy a gyermek befolyásolása, szülőkkel fennálló lojalitás konfliktusa, illetve ezek lehetősége az eljárások során felmerülhet, amíg van szülő, aki a gyermeket direkt és/vagy indirekt módszerekkel a másik szülő ellen befolyásolja vagy neveli, nyilvánvaló, hogy a gyermek véleményét, kívánságát nem lehet a pereket eldöntő mindenek felett álló tényként értékelni.

A tizennegyedik életévét betöltött (korlátozottan cselekvőképes) gyermek a szülők felügyeleti jog gyakorlása megváltoztatására irányuló akarata jelentős körülményváltozásnak minősül, amennyiben az a korábbi, figyelembe vett akaratától eltér.¹⁰³ A gyermeki akaratnyilvánítás – közel sem önrendelkezési¹⁰⁴ – jogát a Ptk. nyomán a Kúria gyakorlata is a fejlődésére veszélyeztető körülmények szempontrendszerén keresztül értelmezi. A gyermek akarata a jogkérdésben való döntést az esetben uralja, ha a szülők azonos nevelési képességgel és objektív körülményekkel rendelkeznek, illetve a változás a gyermek érdekében is áll^{105,106} (l. még a megváltoztatás konjunktív feltételrendszere)¹⁰⁷. A jogalkalmazóban felmerülhet a dilemma, hogy valóban helyesen mérlegeli-e a gyermek ítézőképességét. A tapasztalati tények

¹⁰³ Kúria Pfv.20073/2024/4.

¹⁰⁴ DR. GYENGÉNÉ DR. NAGY Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban 11. o.

¹⁰⁵ SZEIBERT CSJ, 2020/2

¹⁰⁶ Kúria Pfv.I.20.052/2023/5.

¹⁰⁷ NAGY Álmos Lukács: A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása tizennegyedik életévét betöltött gyermek esetén (MJ, 2024/1., 46-47. o.)

azt mutatják, hogy a kérdés vizsgálatát óvatosság jellemzi, értékelése főként szakértői véleményekből vont következtetéseken és előzményi adatokon alapul.¹⁰⁸

A kiskorú gyermek meghallgatása eljárásjogi szabályait a Pp. 473. §-a sorolja. Rendelkezései a gyermekközpontú igazságszolgáltatás intézkedéscsomagja miatt hangozhat ismerősen. A gyermek jogállása a per tekintetében az érdekelt. A családjogi viták háborús jellegét szofisztikáltan tükrözi, hogy meghallgatása céljából részére ügygondnok is rendelhető. A bíróság dönthet úgy, hogy a gyermeket négy szemközti helyzetben hallgatja meg (utalva itt a gyermek befolyásolására). A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorút a bíróság a képviselő útján idézi, e kor felett külön idézést bocsát ki részére, melyről a törvényes képviselőt értesíti.

A bíróság a gyermek meghallgatását arra irányuló kérelem hiányában is elrendelheti. A bíróság a gyermeket közvetlenül (személyesen) vagy szakértő útján hallgathatja meg. A meghallgatás útjában való döntést a gyermek életkora, fejlettsége, intellektusa befolyásolja. Kiemelem, hogy a választás nem a szakkérdés vizsgálata lefolytatásában történő döntés. A gyermek, bíróság általi meghallgatása a szakkérdés vizsgálatát általában nem annullálja.

„Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható,¹⁰⁹ kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti”. A gyermeküket éveken keresztül a másik szülő ellen nevelő szülők éber figyelmét azonban a szabály utolsó tagmondata rendre elkerülni látszik. A befolyásolás a gyermek ítélőképességére gyakorolt hatását nem becsülhetjük le, a gyermek ez úton is eszközzé válik. A gyermek meghallgatását megelőző befolyásolása érzékelhetően növekedni szokott. Nyilvánvalóságot kívánna, hogy a befolyásolt gyermeki vélemény éppen a befolyásoló szülő terhére lenne értékelendő.

Nem létezik rá explicit szabályozás, de a gyermek érdekéből és a Ptk. 4:167. § (1) bekezdése szerinti hivatalbóliságból az következik, hogy a gyermek véleménye a szülők felügyeleti jogban történő egyezségkötését is megakadályozhatja. A bíróság nem hagyja jóvá a felek azon megállapodását, amely a gyermek érdekével ellentétes. A bíróság a szülői felügyeleti jog rendezésében – a gyermek érdekében – hivatalból is dönthet. Feltehetjük azonban kérdést:

¹⁰⁸ Interjú DR. PAPP Zoltán Ernő ügyvéddel 2024.11.26.

¹⁰⁹ Kúria Pfv.21.409/2019/5.

hogyan szerez tudomást a gyermek a véleménynyilvánítási jogáról, ha a szülők a felügyeleti jog gyakorlásában egyezséget kívánnak kötni (és ezzel az eljárás nem *rendezésre* irányul)? A Ptk. 4:148. § alapján a szülőknek a gyermeket az őt érintő döntésekről tájékoztatniuk kell(ene).

A gyermek véleménynyilvánítása láthatóan igen jelentős hangsúlyt kap, melyet az extenzív szabályozási környezet is alátámaszt. Váltott gondoskodás felmerülése esetén a gyermek véleményének megismerése a folyamatos lakóhelyek közötti mozgás terhe miatt különösen fontos.¹¹⁰

III.4. A bírósági határozat további anyagi jogi rendelkezései

Szülői felügyelet gyakorlásában és rendezésében hozható döntéstípusokat a fentiek során bemutattam. Dolgozatomban a különélő szülő egyes szülői felügyeleti jogok gyakorlására történő feljogosítását annak lehetséges példálózó okaival megvizsgáltam. Elemeztem, hogy váltott gondoskodás hiányában közösen-, illetve a kizárólagosan gyakorolt szülői felügyeleti jog esetében a kapcsolattartás rendezéséről a bíróság hivatalból is dönt. A szülői felügyelet gyakorlásában vagy rendezésével kötelező vagy lehetséges további rendelkezések jelentőst átfedést mutatnak, ezért célszerűnek összegző bemutatásuk tartom.

A tartásdíj

Ahogy már hivatkoztam, a gyermeki és szülői jogok nem forgalomképesek. A tapasztalati tények ezt árnyalják azonban, részletesebb tárgyalását ezért szükségesnek tartom. A minél magasabb tartásdíjban való megegyezés ígérete és a szülői felügyelet és járulékaiban való egyezségkötés esélye között egyenes arányosság fedezhető fel. A tartásra vonatkozó szabályokat a Ptk. 4:33. §, és a Csjk. XIII. címe alatt találjuk. A kiskorú gyermek tartását a Kódex a rokонтartás szabályainak specializálásával határozza meg. Habár a gyermektartásdíj megfizetése a szövegezés szerint a különélő szülő fogalmához tapad, gyakorlati tény, hogy váltott gondoskodás és a szülők életkörülményeinek jelentős különbsége esetén sem kizárt a megfizetése. A gyakorlat ezt "kiegészítő gyermektartásdíjnak" nevezi. A realitás azt mutatja, hogy ezen díj megfizetésének önkéntes vállalása a közösen gyakorolt szülői felügyelet és váltott gondoskodásban való egyezségkötést előmozdító tényezőként is megjelenik. A

¹¹⁰SZEIBERT Orsolya: Új mérföldkő a hazai családjogi szabályozásban: a bíróság által elrendelhető közös szülői felügyelet és váltott gondoskodás (SZEIBERT CSJ, 2022/1., 10-15. o.)

gyermektartásdíj meghatározása során a gyermekre tekintettel folyósított, illetve igénybe vehető állami szubvenciókat is figyelembe kell venni. A tartásdíj megállapítása a gyermek indokolt szükségletei alapján történik¹¹¹. A nagykorú gyermek tartása nappali tagozaton folytatott felsőfokú tanulmányok esetén követelhető megalapozottan. Érdemtelen ségi okokat megfogalmaz ugyan a jogszabály, a gyakorlat viszont tiszta jogi tényállás mellett is a gyermek érdeke alapján dönt. A házastársi tartásnak a szülői felügyeletet érintő perekben nincs széles gyakorlata, vitát enyhítő jelentősége viszont nem lebecsülendő.

Szülői felügyeleti jogok megosztása és a különélő szülő feljogosítása egyes szülői felügyeleti jogok gyakorlására

Akár a szülők megállapodása, kérelmei vagy ezek hiányában hivatalból, határozathozatalkor e körben is dönteni kell. A Ptk. 4:168. § (2) bekezdés szerint a különélő szülő a gyermek gondozásával, nevelésével összefüggő egyes feladatok ellátására, kivételesen a vagyonnevelés teljes körű vagy részleges gyakorlására feljogosítható (utalva itt a már tárgyalt ajándékozás, végintézkedés esetén kizárt törvényes képviselőre). A bekezdés utolsó fordulata lehetővé teszi azt is a bíróság részére, hogy a különélő szülőtől a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésben való döntést elvonja. Amennyiben a részfeladatok ellátására a különélő szülő a bíróságtól feljogosítást kap, a Ptk. 4:176. § alapján e körben kifejtett tevékenységéről tájékoztatási kötelezettsége keletkezik a szülői felügyeletet egyébként gyakorló szülő irányában.

Házastársi és élettársi lakáshasználati jog, lakáshasználati ellenérték

A kérdéskört a Csjk. számos szabályozza [4:76. – 4:85. §§; 4:92 – 4:95. §§]. A jogalkotó a felügyeleti jogban való döntésről a vagyoni kérdéseket leválasztani igyekszik [Pp. 471. § (1)]. Az, hogy a házastársi és élettársai közös lakás használata, használatának ellenértéke a szülői felügyeleti jogot érintő eljárásokban mégis tárgyalható, a kérdés dologi jogi vonását hangsúlyozza ki, egyben a szempontrendszer élére a gyermek lakhatásának kötelező biztosítását helyezi. A gyermek jogaként kerül ugyanis definiálásra, hogy lakáshasználatát elsődlegesen a volt közös lakásra kell rendezni. A bíróság a lakás megosztott használatát – annak adottságai esetén – elrendelheti. Ennek hiányában vagy más okból az egyik szülő lakáshasználatát a bíróság megszüntetheti. Az a házastárs, aki szerződés vagy a bíróság döntése alapján a közös lakás elhagyására köteles, anyagi kompenzációra tarthat igényt. A

¹¹¹ Kúria Jogelemző Csoport in MAKAI Katalin: Összefoglaló vélemény a rokонтartás szabályaival kapcsolatos ítélkezési gyakorlatról

lakáshasználat rendezésében a szülők természetesen szintűgy egyezséget köthetnek, amely lehetőség ezen jogkérdést az alkupozíciók halmazába szintűgy besorolja.

IV. A közvetítői eljárás, mediáció

A közvetítői eljárások (mediáció) jelentőségét álláspontom szerint túlbecsülni nem lehet. Szabó Eszterrel maradéktalanul egyetértve *"a vitában álló felek közötti együttműködés kiépítésére a peres eljárás sem elvben, sem gyakorlatban nem alkalmas."*¹¹² Egy, a Kecskeméti Törvényszéken elvégzett kutatás¹¹³ alapján a szülői felügyeleti joggal kapcsolatos, érdemben lefolytatott közvetítői eljárások 74%-os megállapodási arányt mutatnak. A fennmaradó esetek 35%-ában a felek a per alatt kötöttek egyezséget vagy kérték az eljárás szünetelését. A Szegedi Járásbíróságon 2008-2013 között lefolytatott több ezer tárgyi perből mindösszesen néhány tucat nem végződött egyezségkötéssel.¹¹⁴ Levonható a következtetés, hogy a mediáció hatékony, erős eszköz melynek további erősítése áll a gyermekek legjobb érdekében.

A felektől, folyamatba került eljárásoktól független, szakmai felkészültséggel rendelkező személy közrehatása a vitás joghelyzetek a gyermek érdekében álló gyors, hatékony megoldását eredményezheti. A közvetítői eljárás igénybevétele lehetővé tévő eljárástípusokat elemezni szintűgy önálló dolgozatban lenne lehetséges, ezért most csak a dolgozatom tárgyával összhangban álló lehetőségeket vessez figyelembe. Kutatások¹¹⁵ alapján a gyermek, közvetítői eljárásba gyakorlatként történő bevonása előnyös lenne, illetve – hozzáteszem – a szülők megállapodását is elősegíthetné. A gyermek részvétele bizonyára moderációs hatást is kiváltana mindamellet, hogy a gyermeknek jogában is áll az őt érintő kérdésekben véleményét formálni.

A Kvtv.¹¹⁶ – az 1. §-ban foglalt kivételekkel – a társadalom széles rétegének közvetlenül hozzáférhető közvetítői szolgáltatást biztosít. A nyilvános közvetítői névjegyzéket¹¹⁷ az

¹¹² SZABÓ Eszter: "Eljárás az eljárásban" - a közös szülői felügyelet és a mediáció összekapcsolódása (CSJ, 2024/2., 21-26. o.) (a továbbiakban: SZABÓ CSJ, 2024/2.)

¹¹³ BENKOVICSNÉ Varga Erika: Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre (CSJ, 2018/1., 30-37. o.)

¹¹⁴ DR. VISONTAI-SZABÓ CSJ, 2015/1.

¹¹⁵ SZEIBERT Orsolya: Variációk a gyermeki hangra: a gyermek bevonása a szülői felügyelettel kapcsolatos mediációba - álláspontjának gyermekvédelmi szakember általi rögzítése - véleménye a váltott gondoskodásról* (CSJ, 2019/2., 42-48 .o.)

¹¹⁶ 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről

Igazságügyi Minisztérium vezeti. A Ptk. 4:22. § alapján a házastársak a bontóper megindítását megelőzően vagy alatt saját elhatározásukra vagy a bíróság kezdeményezésére a vitás kérdések megegyezésen alapuló rendezése érdekében közvetítői eljárást vehetnek igénybe. A Ptk. 4:172. § szerint a bíróság indokolt esetben kötelezheti a szülőket, hogy a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása érdekében – ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást – közvetítői eljárást vegyenek igénybe. A kötelezés jogalkotói szándéka, hogy a szülők a gyermek érdekében leginkább álló egyezség megkötésével döntsenek a felügyeleti jog gyakorlásában.¹¹⁸ A Ptk. 4:177. § szerinti gyámhatóság által folyamatba vihető közvetítői eljárás a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő közötti megfelelő együttműködés kialakítása, a különélő szülő jogainak biztosítása érdekében a szülők számára közvetítői eljárás igénybevételét rendelheti el. A 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet 22. § (1) c) szerinti mediáció a gyermekjóléti központok által működtetett kapcsolatügyi szolgálatok keretében vehető igénye. Utóbbi kettő eljárás fókuszában a kapcsolattartási jogban felmerült vita áll, ami a családjogi vitákban rendre a legerősebb gyújtópontnak, egyben fegyvernek tekinthető, melyben a félegyenlőség nyomokban sem fedezhető fel. A kapcsolattartási problémák rendezése a szülői felügyeletben fennálló vita gyors elintézését is rendszerint magával hozza. Bármely közvetítői eljárásban, sőt azon kívül is a megkötött megállapodás írásba foglalható. A közvetítő általi írásba foglalásra, ellenjegyzésre, joghatás kiváltására külön szabályok vonatkoznak.

A Pp. kettő eljárástípust tart fenn az egyezség létrehozására. A 167. § szerinti közvetítői eljáráshoz kapcsolódó egyezségi kísérletet, illetve a 168. § szerinti közvetítői eljárás nélküli egyezségi kísérletet. Megnevezéseikből a fő különbség kiolvasható. Az első eljárásban előzetes megállapodás megkötése feltételezett, a másodikban az egyezség kialakítása a bíróság előtt történik. Mindkettő esetben sikeres egyezségkötés esetén a bíróság annak tartalmát végzésbe foglalja, amely ítéleti erővel bír. Ezen eljárásokra a Pp. peres alakisági és eljárásfelosztási szabályai nem vonatkoznak, ami jelentős gyorsítást eredményez. A megkötött egyezség közjegyző vagy a már hivatkozott Gyer. 18. § (2) bekezdés alapján a gyámhatóság előtt is közokiratba foglalható.

¹¹⁷ Igazságügyi Minisztérium – Igazságügyi Nyilvántartó Rendszerek

¹¹⁸ SZABÓ CSJ, 2024/2.

V. De lege ferenda

A szülők a gyermek legjobb érdekében álló együttműködésének és a szülői felügyeleti jog gyakorlására irányuló megállapodásuk még határozottabb elősegítése érdekében az alábbi jogszabály módosítási javaslatokat teszem.

1. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény módosítása

A törvény 4:172. §-a az alábbiak szerint módosul:

"Szülői felügyeleti jog bírósági rendezése esetén a bíróság kötelezi a szülőket, hogy a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása érdekében – ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást – közvetítői eljárást vegyenek igénybe. A közvetítői eljárás terjedelme legalább kettő alkalom. Az alkalmak időtartamát a bíróság határozza meg."

Indokolás: A jogszabályhely hatályos szövegezése alapján a közvetítői eljárás célja a felügyeleti jog gyakorlásában történő megállapodás elérése, amely alatt a bíróság eljárásában a felek megállapodását, egyezségkötését kell érteni. A közvetítői eljárás terjedelme és időtartama az eredményességet célozza.

2. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosítása

A törvény 472. §-a az alábbi (4), (5), (6), (7) és (8) bekezdésekkel egészül ki:

"(4) A Ptk. 4:172. § szerinti esetben a bíróság idézést bocsát ki.

(5) A Ptk. 4:172. § szerinti alkalomról a felek csak a közvetítő engedélyével távozhathatnak el.

(6) A Ptk. 4:172. § szerinti esetre a rendfenntartás feleket és egyéb perbeli személyeket érintő intézkedései alkalmazandók azzal, hogy kivezetés csak testi épséget fenyegető esetben alkalmazható. Kiutasítás nem alkalmazható.

(7) A közvetítői eljárás során a szülőket a képviselőlet joga nem illeti meg.

(8) A közvetítői eljárásra történő kötelezésről legkésőbb a keresetlevél közlésével egy időben rendelkezni kell."

Indokolás: A Ptk. 4:172. §-ának módosítása az elérni kívánt cél alá rendelt hatékony alkalmazhatóság érdekében a polgári perrendtartás szabályainak kiegészítését is szükségessé teszi. A képviselők közvetítői eljárásból történő kizárása az eljárás célját akként segíti elő, hogy a képviselők általi direkt vagy indirekt befolyásolás, ad absurdum elvárás a bírósági közvetítő előtt semlegesítésre kerül. A közvetítői eljárásra utalás időpontja az eljárás gyorsítását eredményezi. Habár a közvetítői eljárás esetén a peres eljárás felfüggesztésre kerül (Pp. 124. §), a közvetítői eljárás ilyen módon történő szabályozása a per elhúzódását nem eredményezi: a jelentős bírósági ügyteher miatt várhatóan az első tárgyalási nap előtt lefolytatható.

3. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény módosítása

A törvény 68. § (3) bekezdése a következő m) ponttal egészül ki:

"m) a szülőket vagy törvényes képviselőket a gyámhatóság a közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvény 9. §-a alapján, mérlegelését követően a cél eléréséhez szükséges mértékben közigazgatási bírsággal sújthatja."

Indokolás: A módosítás célja a védelemben vétel jogintézményének eredményesebbé tétele, így a gyermek legjobb érdekében álló szülői együttműködés kialakítása, helyreállítása vagy hatékonyabbá tétele. A módosítás a prevenció hatás emelését is szolgálja, a szülői felügyelet gyakorlásával, rendezésével kapcsolatos viták hatékonyabb elintézését prognosztizálja.

VI. Összegzés

Dolgozatomban bemutatni igyekeztem a szülői felügyeleti jog gyakorlásának és rendezésének nehézségeit, gyermekekre, szülőkre gyakorolt jelentőségét és jogi aspektusait. Szándékomban állt a gyermekpróbáló perek helyett alternatívát is nyújtani. A jogterület szélsőséges érzelmek által szabdaltnak, nehéz kompromisszumok és döntések terepe. Konklúzióm szerint a jogalkotás és a joggyakorlat a társadalmat a szülői felügyeleti jog gyakorlásával összefüggésben a békés megállapodás, így a permegelőzés felé tereli, melyben szocializációs elemeként a közös szülői felügyelet gyakorlásának bírósági rendezése is jelentős mérföldkőnek számít. A bemutatott kutatások alátámasztják, hogy a szülők meghatározó része képes is a jogkérdésben való

megállapodáskötésre. A megelőzés és a békés elválás leghatékonyabb eszköze a közvetítés, melynek ezért további erősítése kívánatos. Hajlamosak vagyunk ugyanis arra, hogy a jog eszközeivel szándékozzunk megoldani olyan problémákat, amik teljes egészükben a joggal nem megoldhatók. Nem állhat minden gyermek mellett bíró, gyámügyes, rendőr, pszichológus. Bármilyen is történjék, bárhogyan is döntsön a jog, ha gyermekünk születik, halálunkig szülők maradunk és talán azon túl is. Esetleges érintettként önvizsgálatot is tartanunk kell: biztosak vagyunk abban, hogy önzetlenül feszítjük ki magunk felett a legjobb gyermeki érdek zászlaját? A szülői felügyeletért folytatott, gyakran a jogviszonyon kívül eső személyek által fűtött harc elkerülését tehát tisztelettel mindenkinek megfontolásra javasolnám. Dolgozatomat a szülők együttműködési kötelezettségének újbóli felhívásával zárom. Polgári jogi Kódexünk rendkívülisége ugyanis ezen elvárása különösen szembeötlő: az írott és íratlan társadalmi normarendszert gyermekeinkért, az ő legjobb érdekében, egymás tisztelete mellett kell követnünk. Pontosan úgy, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

szerző

Felhasznált szakanyagok

I. Felhasznált szakirodalmak

A szülői felügyelet megszüntetése – összállította B. L.-NÉ (CSJ, 2007/3., 34-37. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/3362596> 2024.11.27.

ASZÓDY Anett: A szülői felügyelettel kapcsolatos bírósági határozatok és végrehajthatóságuk egyes kérdései (CSJ, 2024/3., 7-16. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/7255050> 2024.11.27.

ASZÓDY Anett: Nevelésbe vett és családba fogadott gyermek a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perekben (CSJ, 2023/1., 20-27. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/4611632> 2024.11.27.

BENKOVICSNÉ Varga Erika: Bírósági közvetítés a Kecskeméti Törvényszék gyakorlatában, különös tekintettel a szülői felügyeletet érintő mediációs eljárásokban elért eredményekre (CSJ, 2018/1., 30-37. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1049269> 2024.11.27.

BOJER Anasztázia, ESZENYI Orsolya, HLUCHÁNY Hajnalka, NAGYNÉ FORGÁCS Eleonóra, SIMOR Éva, SZABÓ-JANKOVICS Noémi – Microcenzus 2016 Budapest, 2017 letölthető: https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0059.html 2024.11.14.

DR. BARZÓ Tímea: A magyar családjog múltja, jelene és jövője 2. Rész: A gyermekvédelem fejlődésének rövid történeti bemutatása és az európai családjog jövője (CSJ, 2006/2., 1-10. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1035801> 2024.11.27.

DR. GUCZI Zsófia: Közös szülői felügyelet, mediáció és családon belüli erőszak Ausztráliában (CSJ, 2012/2., 28-33. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9167662> 2024.11.27.

DR. GYENGÉNÉ DR. NAGY Márta: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban 11. o. letölthető: <https://juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82024> 2024.11.27.

DR. KÖRÖS András: "Fontolva haladás" – az új Ptk. Családjogi Könyve 7. Rész: A szülői felügyelet III. fejezet (CSJ, 2006/4., 1-9. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1460550> 2024.11.27.

DR. KÖRÖS András: "Fontolva haladás" – az új Ptk. Családjogi Könyve 6. Rész: A szülői felügyelet I. és II. fejezet (CSJ, 2006/3., 1-8. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6404451> 2024.11.27.

DR. KÖVESNÉ DR. KÓSA Zsuzsanna – DR. TANCSIK Annamária: A jogszabályváltozás mint körülményváltozás a szülői felügyelet gyakorlása megváltoztatásának feltételrendszerében (KD, 2022/6., 967-971. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6152439> 2024.10.26.

DR. PÁL Szilvia: A bíróság tájékoztatási kötelezettsége a szülői felügyelet rendezése iránti perben[1] avagy "filmben ülés és szótolás" (CSJ, 2015/1., 16-23. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/3248083> 2024.11.24.

DR. PAPP Éva Mária: Amit egyes bíróságok megtesznek, mások meg nem – a szerződési szabadság érvényesülésének problémái a közös szülői felügyelet gyakorlása körében (CSJ, 2015/4., 27-32. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6724533> 2024.11.24.

DR. SZEIBERT Orsolya: Együtt a házasság felbontása után is? A közös szülői felügyelet és a váltott elhelyezés európai tendenciái (CSJ, 2012/4., 1-11. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6932901> 2024.11.25.

DR. VISONTAI-SZABÓ Katalin: A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben (CSJ, 2015/1., 24-35. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9294076> 2024.11.25.

HARCSA István – MONOSTORI Judit: Demográfiai folyamatok és a családformák pluralizációja Magyarországon letölthető: <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b326.pdf> 2024.11.14.

HEGEDŰS Andrea: "Családjog" in JAKAB András – KÖNCZÖL MIKLÓS – MENYHÁRD Attila – SULYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Családjog rovat,

rovatszerkesztő: HEGEDŰS Andrea) letölthető: <http://ijoten.hu/szocikk/csaladjog> (2019). 2024.11.02.

K.A.: A szülői felügyelet (KK, 2000/4., 18-20. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6663388> 2024.11.02.

KÖRMENDINÉ Kovács Veronika: Kozák Henriett: A gyermek jogellenes elvitele, szülői felügyeleti jog gyakorlása határon innen és túl (CSJ, 2021/3., 47-51. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/8922704> 2024.11.26

Kúria Jogelemző Csoport in MAKAI Katalin: Összefoglaló vélemény a rokontartás szabályaival kapcsolatos ítélezési gyakorlatról letölthető: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/joggyak_osszefoglalo_2018_dr_makai_katalin.pdf 2024.11.22.

LÁBADY Tamás: „A magánélet alkotmányos védelme” Acta Humana 1995. No 18-19. 80. o.

MENTUSZNÉ dr. Terék Irén: A szülői felügyelet megszüntetése és a gyámhatósági feladat- és hatáskörök összefüggései (CSJ, 2013/2., 16-22. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9105152> 2024.11.21.

MOLNÁR Sarolta: Egyenlőség és komplementaritás: anyák és apák a családban (IAS, 2022/3., 77-90. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/8979524> 2024.11.02.

NAGY Álmos Lukács: A szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása tizennegyedik életévét betöltött gyermek esetén (MJ, 2024/1., 46-47. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2203269> 2024.11.20.

PURDA Zsuzsánna: A szülői felügyelettel és a kapcsolattartással összefüggő gyakorlati tapasztalatok a családsegítés körében megvalósuló jogi tanácsadás szemszögéből (CSJ, 2020/1., 32-40. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5324200> 2024.11.24.

REIDERNE DR. BÁNKI Erika A gyermek érdeke a felbomló családban letölthető: https://daktiskjog.sze.hu/images/RBE_%C3%A9rtekez%C3%A9s.pdf 2024.11.27.

SIMON Károly László: A közös az új zsinórmérték? A közös szülői felügyelet kibontakozásának nemzetközi mintái a hazai családjog tükrében letölthető: https://ias.jak.ppke.hu/20233sz/06_SimonKL_IAS_2023_3.pdf 2024.09.27.

SIMON Károly László: A közös szülői felügyelet bírósági elrendelésének mérlegelési szempontjai a hazai szabályozás tükrében (CSJ, 2022/4., 1-10. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/1048996> 2024.11.26.

SZABÓ Eszter: "Eljárás az eljárásban" – a közös szülői felügyelet és a mediáció összekapcsolódása (CSJ, 2024/2., 21-26. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2041903> 2024.11.01.

SZEIBERT Orsolya: A gyermeket érintő kérdések a Brüsszel IIa. rendelet szülői felügyelettel kapcsolatos rendelkezéseiben és azok alkalmazásában, tekintettel a nemzeti bírósági gyakorlatokra (CSJ, 2018/4., 47-52. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2369086> 2024.11.12.

SZEIBERT Orsolya: A szülői felügyelet rendezése a Kúria által felülvizsgálati eljárásban elbírált ügyekben tükröződő ítélkezési gyakorlat alapján. 2. rész (CSJ, 2020/2., 8-13. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/9167662> 2024.11.11.

SZEIBERT Orsolya: Hogyan lehet jól gyakorolni szülői felügyeletet a válás után? (CSJ, 2024/1., 36-41. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2536461> 2024.11.09.

SZEIBERT Orsolya: Új mérföldkő a hazai családjogi szabályozásban: a bíróság által elrendelhető közös szülői felügyelet és váltott gondoskodás (CSJ, 2022/1., 10-15. o.) letölthető: <https://ptk2013.hu/szakcikkek/szeibert-orsolya-uj-merfoldko-a-hazai-csaladjogi-szabalyozasban-a-birosag-altal-elrendelhető-kozos-szuloi-felugyelet-es-valtott-gondoskodas-csj-2022-1-10-15-o/8128> 2024.11.09.

SZEIBERT Orsolya: Variációk a gyermeki hangra: a gyermek bevonása a szülői felügyelettel kapcsolatos mediációba - álláspontjának gyermekvédelmi szakember általi rögzítése -

véleménye a váltott gondoskodásról* (CSJ, 2019/2., 42-48 .o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2051374> 2024.11.09.

VISONTAI-SZABÓ KATALIN: A szülői felügyelet rendezésének jogi keretei és pszichológiai háttere különös tekintettel a szülői felügyelet közös gyakorlására (GI, 2021/4., 73-94. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6093054> 2024.11.20.

VÖLCSEY Balázs: A szülői felügyeleti jog megszüntetésének perjogi kérdései és a családjogi felróhatóság (CSJ, 2017/2., 32-38. o.) letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/6222795> 2024.11.22.

Yuxuan LI, Zhong-Wu LIU, Gustavo M. SANTANA, Ana Marta CAPAZ, Etienne DOUMAZANE, Xiao-Bing GAO, Nicolas RENIER, and Marcelo O. DIETRICH: Neurons for infant social behaviors in the mouse zona incerta letölthető: <https://www.science.org/stoken/author-tokens/ST-2004/full> 2024.11.22.

II. Felhasznált jogforrások

149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet

1952. évi III. törvény

1952. évi IV. törvény

1986. évi 14. törvényerejű rendelet

1991. évi LXIV. törvény

1993. évi XXXI. törvény

1997. évi XLVII. törvény

1997. évi XXXI. törvény

2002. évi LV. törvény

2011. évi CCXI. törvény

2011. évi CXC. törvény

2012. évi C. törvény

2013. évi CLXXVII. törvény

2013. évi V. törvény

2016. évi CL. törvény

2017. évi CXVIII. törvény
 2017. évi I. törvény
 2017. évi LXXVIII. törvény
 2017. évi XXVIII. törvény
 2018. évi LIII. törvény
 2018. évi LIII. törvény
 Magyarország Alaptörvénye

Az Európa Tanács által 1950. november 4. napján, Rómában kihirdetett emberi jogok európai egyezményéhez (EJEE)
 Az Európai Unióról szóló szerződés
 Brüsszel IIa. rendelet
 Brüsszel IIb. rendelet
 EU gyermekjogi stratégiájának 4. tematikus területe
 Európai Unió Alapjogi Charta-ja (Charta)
 Gyermek Jogainak Gyakorlásáról szóló Európai Egyezmény
 Hágai egyezmény 1980
 Brüsszel, 2011.2.15. COM(2011) 60 végleges: A bizottság közleménye az európai parlamentnek, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának: Az Unió gyermekjogi ütemterve

III. Felhasznált bírósági eljárások, döntések

30/2021. (XII. 1.) Abh.
 3066/2022. (II. 25.) Abh.
 3067/2022. (II. 25.) Abh.
 3068/2022. (II. 25.) Abh.
 3163/2023. IV. 6.) Abh.
 3351/2022. (VII. 25.) Abh.
 3375/2018. (XII. 5.) Abh.
 Berettyóújfalui Járásbíróság 4.P.20.138/2019.
 BH2004. 114.
 BH2020. 11.
 BH2021.8.228

Fővárosi Törvényszék 50.Pkf.638.275/2019/3.
Győri Járásbíróság P.20.925/2023/115.
Győri Törvényszék 1.K.700.287/2024/12.
Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 2.P.20.152/2023/81.
Hódmezővásárhelyi Járásbíróság 2.P.20.327/2020.
Kúria Pfv. 20.081/2014/3.
Kúria Pfv. 20.263/2024/5.
Kúria Pfv. 20.705/2020/10.;
Kúria Pfv. 20.784/2017/5.
Kúria Pfv. 20.838/2020/4.
Kúria Pfv. 21.409/2019/5.
Kúria Pfv. 22.244/2017/6.
Kúria Pfv.20.018/2022/4.
Kúria Pfv.20.027/2022/11.
Kúria Pfv.20.207/2022/6.
Kúria Pfv.20.355/2023/14.
Kúria Pfv.20.498/2022/4.
Kúria Pfv.20.499/2024/4.
Kúria Pfv.20.733/2020/4.
Kúria Pfv.20.859/2020/17.
Kúria Pfv.20073/2024/4.
Kúria Pfv.21.272/2021/4.
Kúria Pfv.I.20.052/2023/5.
Monori Járásbíróság 6.P.20.971/2020.
Szeged Járásbíróság 26.P.21.855/2023.
Szegedi Járásbíróság 13.P.20.965/2024.
Szegedi Járásbíróság 13.P.21.039/2024/11.
Szegedi Járásbíróság 26.P.21.171/2023.
Szegedi Járásbíróság 9.Pk.50.969/2021/3.
Szegedi Járási Hivatal CS-06/C01/00094/2024.
Szegedi Járási Hivatal CS-06/C01/103-25/2024.
Szegedi Rendőrkapitányság 06010/1831/2017. bü.
Szegedi Törvényszék 9.K.701.363/2020/11.
Székesfehérvári Törvényszék 2.Pf.70/2023.

Székesfehérvári Törvényszék 2.Pkf.601.2021/3.

Tatabányai Törvényszék 1.Pkf.50.???/2017. (fellelhető érintett ügyszám töredék)

Zalaegerszegi Járásbíróság 10.P.21.259/2017.

IV. Felhasznált további források

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2020. EüK. 12. számú egészségügyi szakmai irányelve az autizmusról/autizmus spektrum zavarokról letölthető:
https://www.hbcs.hu/uploads/jogszabaly/3171/fajlok/2020_EuK_12_szam_EMMI_iranyelv_3.pdf 2024.11.22.

DR. JUHÁSZ Ivett Közjegyzői Irodája 11017/K/2023/2.

Emberi Erőforrások Minisztériuma 34173-1/2018/GYERGYAM

<https://inyr.im.gov.hu/>

https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_2.pdf
 2024.11.02

https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html 2024.11.14.

<https://www.parlament.hu/irom42/09510/09510ind03.pdf> 2024.11.14.

Interjú DR. KASZA Péter ügyvéddel, volt családjogi bíróval 2024.07.09.

Interjú DR. MÉSZÁROS Milán György ügyvéddel, volt törvényszéki bíróval 2018.04.19.

Interjú DR. PAPP Zoltán Ernő ügyvéddel 2024.11.26.

Interjú ZSOLCZAI István pszichológussal, nyá. r. alezredessel, 2024.11.21.

Oktatási Jogok Biztosának Hivatala OJBH/458-1/2023.